

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Andra kammaren.

Nr 48.

Onsdagen den 29 juli, f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs, men bordlades åter lagutskottets utlåtande nr 16.

§ 2.

Till avgörande förelåg först statsutskottets utlåtande, nr 3, angående utgifterna under riksstatens tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkten 2, angående statsbidrag till bestridande av kostnaderna för invigning av ett fredsmonument på svensk-norska gränsen.

*Ang. anslag
för invigning
av ett svenskt-
norskt freds-
monument.*

I två likalydande motioner väckta den ena, nr 24, i första kammaren av herr *M. Hellberg* och den andra, nr 47, i andra kammaren av herrar *Bosson* och *Berg* i Munkfors hade föreslagits, att riksdagen måtte bevilja ett anslag av 2,000 kronor som bidrag till de med invigningen av fredsmonumentet på svensk-norska gränsen förbundna omkostnader.

Häremot hade likväl reservation avgivits av herrar *Asplund*, *Rydén*, *Lindberg*, *Eriksson* i Grängesberg, *Anderson* i Råstock, *E. F. Hellberg* och *Andersson* i Stårte, vilka ansett, att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte på extra stat för år 1915 bevilja ett anslag av 2,000 kronor såsom bidrag till de med invigningen av fredsmonumentet på svensk-norska gränsen förbundna omkostnader.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr *Bosson*, som anförde: Herr talman, mina herrar! Såsom motionär i denna fråga skall jag be att få säga några

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 48. 1

*Ang. anslag
för invigning
av ett svenskt-
norskt freds-
monument.
(Forts.)*

ord. Jag vill då till en början beklaga, att utskottet icke kunnat bevilja detta lilla anslag. På samma gång kan jag dock icke annat än uttrycka min tillfredsställelse över att reservanterna, som äro ganska många, haft känsla för motionen och reserverat sig till förmån för densamma, ty saken i sig själf är stor och viktig och beaktansvärd. Det är, såsom herrarna nog veta, så, att de skandinaviska folken i hundra år varit i den lyckliga ställning, att de fått njuta av en oavbruten fred. Det blir nämligen i nästa månad hundra år sedan freden i Moss den 14 augusti 1814 avslöts, och sedan denna tid ha Sverige och Norge levat i fred med varandra och med sina grannar. Det är ett förhållande, som är så ovanligt och lyckligt, att det icke kan annat än väcka uppmärksamhet. Därför ha fredsvännerna på olika sidor om Kölen förenat sig om att på något sätt hufvudsakligen minnet av denna hundraåriga fred. Arbetet härpå har resulterat däri, att man överenskommit om att samla medel till resande av en minnesvärd, ett fredsmonument på den svensk-norska gränsen vid Charlottenbergs järnvägsstation, och är redan ett jordområde inköpt, där detta monument skall uppställas. Man har samlat medel i båda de skandinaviska länderna, för kostnaderna som uppgå till cirka 24,000 kronor, varav hälften samlats i Sverige och hälften i Norge. Hela beloppet är dock icke insamlat ännu, men ej så mycket återstår, och det blir som sagt så, att fredsvännerna få tillfälle att resa detta monument.

Det kommer att bli en ganska stor stenkoloss, femton meter hög, bestående av två pelare på gemensam bas, och överst på dessa har man satt två bilder föreställande en norsk och en svensk man, som räcka varandra händerna över en sådeskärve, som ju är fredens symbol. Detta fredsmonument och historiska minnesmärke för alla tider skall å sin ena sida bära som inskription Oscar I:s ord: »Hädaneftär är krig emellan skandinaviska bröder omöjligt» och å den andra: »De skandinaviska folken reste stenen år 1914 till minne av hundraårig fred.»

Då avtäckningen av detta monument skall försiggå den 16 augusti d. å., har man tänkt sig att försöka göra arrangementen så högtidliga som möjligt, och har för festligheterna fastställt följande program. Först skall man sjunga svenska psalmen: »Vår Gud är oss en väldig borg», och därefter kommer invigningstalet från svensk sida att hållas av den kände fredsvännen biskopen i Visby von Schéele. Efter hans tal skall det spelas och sjungas svenska musikstycken och svenska sånger. Därefter kommer norska stortingspresidenten Lövland att hålla det norska invigningstalet, varefter det spelas och sjunges norska musikstycken och norska sånger. Sedan uppföres en festkantat, vartill orden skrivits av en svensk man och musiken komponerats av en norsk man. Detta är ungefär det program man kommer att följa, och allt kommer att anordnas så festligt som möjligt så att det blir så imponerande som saken förtjänar.

Nu har man redan från norska stortingets sida på anhållan

av en norrman, stortingsmannen Runhold Hansen, anslagit för detta ändamål 2,000 kronor. Detta gav de svenska fredsvännerna anledning till att ifrågasätta, att svenska riksdagen måtte anslå ett liknande belopp, och är det därför denna motion tillkommit, emedan motionärerna förmodat att svenska riksdagen skulle vara villig att bevilja detta lilla belopp av 2,000 kronor.

*Ang. anslag
för invigning
av ett svenskt-
norskt freds-
monument.
(Forts.)*

Nu har statsutskottet icke för sin del kunnat vara med om att tillstyrka beloppet, och det är endast ett skäl som framhållits, nämligen att utskottet icke finner det lämpligt, att riksdagen i anledning av enskild motion anvisar medel för ifrågavarande ändamål, vilket givetvis är av den art, att dess tillgodoseende med statsbidrag bör vara beroende på Kungl. Maj:ts efter prövning för riksdagen framlagda förslag. Ja, det är ju gott och väl, och om tiden tillåtit det, skulle man ifrågasatt att gå den vägen. Men när man från norsk sida icke gått den vägen, utan stortinget på initiativ av en stortingsman beviljat ett sådant anslag, tänkte man, att man från svensk sida icke skulle slå in på en annan väg. Annars kan jag icke tro, att svenska regeringen skulle ställa sig avvisande mot förslaget. Det är för övrigt icke enda gången, som något liknande ifrågasatts av enskild motionär. Då 750 kronor första gången beviljades till fredsbyrån i Bern, så gavs detta anslag på enskild motionärs initiativ. Även sedan ha liknande anslag beviljats på grund av enskild motion.

Nu får jag säga, att jag för min del hyser den förhoppningen och tänker, att svenska riksdagen och särskilt riksdagens andra kammare icke skall anse det orimligt och otillständigt att gå motionärerna till mötes och bevilja detta lilla belopp, som här ifrågasatts. Det skulle, om man avslope denna motion, se egendomligt och ovänligt ut, att norska stortinget anslagit medel, men svenska riksdagen ställt sig avvisande till en begäran i samma syfte. Jag hoppas, att åtminstone denna kammare vill vara vänlig och ställa sig på motionärernas sida samt bevilja det lilla belopp, som här ifrågasatts.

Jag skall tillåta mig, herr talman, att yrka bifall till reservationen med ett litet tillägg, så att klämman får följande lydelse: »att riksdagen må på extra stat för år 1915 bevilja ett anslag av 2,000 kronor såsom bidrag till de med invigningen av fredsmonumentet på svensk-norska gränsen förbundna omkostnader samt medgiva Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel utanordna beloppet under innevarande år.»

Häruti instämde herr *Berg* i Munkfors.

Vidare yttrade:

Herr *Ekman*: Herr talman, mina herrar! Det är såsom kammaren lätt kan förstå icke storleken av det belopp, det här gäller, som varit avgörande för statsutskottet, utan det har

Aug. anslag
för invigning
av ett svenskt-
norskt freds-
monument.
(Forts.)

varit främst andra skäl, som gjort, att utskottets majoritet icke ansett sig kunna förorda bifall till den i detta ämne väckta motionen. Motionärerna utgå ifrån att detta är ett gemensamt intresse för de två folken på ömse sidor om Kölen. Om så är förhållandet, om det är ett allvarligt intresse för vardera nationen att få igenom detta, har det syntts statsutskottet naturligt, att ett sådant de olika folken berörande intresse bör tillvaratagas på annan väg, nämligen av Kungl. Maj:t.

Utom detta skäl har även för mig ett annat skäl varit avgörande. Om de händelser, som inträffade 1905, hyser jag den åsikten, att under förhandenvarande förhållanden den utgång, som händelserna fingo, var den lyckligaste. Men man får erkänna, att hade dessa händelser icke inträffat, hade det icke kunnat ifrågasättas att på gränsen resa ett fredsmonument. Resandet av detta fredsmonument är således en indirekt följd av händelserna 1905, och det synes mig dock vara något olämpligt, om man genom ett monument vill hugfästa minnet av vad då skedde.

Att vårt land haft att glädja sig åt en hundraårig fred, det är något, som vi alla uppskatta. Och om det gällde att i Sveriges huvudstad resa ett monument för att giva uttryck åt vår glädje över att vårt land från alla sidor fått åtnjuta denna hundraåriga fred, tror jag icke att någon röst skulle höjas däremot.

För övrigt anser jag, att det ämne motionen omhandlar över huvud taget är av den natur, att det vore lyckligast, om debatten icke onödigt förlängdes, och skall jag därför, herr talman, nu inskränka mig till att yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Med herr Ekman förenade sig herr *Herlitz*.

Herr Rydén: Herr talman! Jag skall icke mycket förlänga överläggningen, men jag får verkligen säga, att jag tycker det är rätt tråkigt höra, att från statsutskottets vice ordförande använts de argument mot detta lilla anslag, som av honom använts. Jag skall icke taga upp dessa saker i onödan, men jag vill dock framhålla, att vare sig unionen bestod eller icke mellan de båda länderna, så voro de dock självständiga stater, detta sålunda, även under den tid, då unionen hade bestånd. Följaktligen kan jag icke finna annat än att man kan tänka sig, att även om unionen hade fortfarande ägt bestånd, de båda folk, som genom densamma förenats, hade kunnat finna anledning att högtidlighålla ett av de märkligaste minnen i ett folks historia, som historien över huvud känner, nämligen minnet av en hundraårig fred. Då jag för min del anslutit mig till den föreliggande reservationen, därför att jag med värme omfattar fredsiden, och då det kommit därhän, att de båda länderna genom sina fredsorganisationer äro intresserade i denna sak, så skulle jag på det livligaste beklaga, om den svenska riksdagen skulle avslå ett

sådant litet anslag som detta, då vårt grannfolk beviljat ett lika stort sådant anslag.

Jag ber, herr talman, att på grund av vad jag här yttrat yrka bifall till det av herr Nilsson i Tånga framställda yrkandet.

*Ang. anslag
för invigning
av ett svenskt-
norskt freds-
monument.*

(Forts.)

Herr Gustafsson i Örebro: Herr talman! Det skäl, som utskottet anfört för avslag å ifrågavarande anslag, är ju, att ett sådant anslag som detta bort föregås av en prövning från Kungl. Maj:ts sida. För mig är detta ett skäl, men icke det enda. Den som läser motionen, märker granneligen, att den utmärker sig för stor knapphet. Där talas icke på något sätt om behovet av anslaget, däri talas icke om huru det skulle användas. Den talare, som först hade ordet, trodde jag skulle komma att vidröra frågan, huruvida ett behov verkligen förefunnes, men såvitt jag kunde finna, framlade han icke något skäl för att ett behov av en minnesstods avtäckande skulle förefinnas. Jag kan icke underlåta att nämna, att när denna fråga förekom till förberedande behandling på den avdelning av statsutskottet, som fått den på sin lott, framställdes fråga angående behovet och användningen av detta anslag, men det förklarades då av en person som undertecknat motionen, att han därom icke hade den ringaste kännedom. Under sådana förhållanden är det ju självklart, att behandlingen inom avdelningen av den föreliggande motionen icke kunde leda till annat än en hemställan om motionens avstyrkande.

Det enda skäl, som nu framkommit, skulle väl vara, att norska stortinget beviljat ett liknande anslag. Ja, det må vara ett skäl så gott som något, och jag skall icke röra vid frågan, huruvida det kan vara för svenska riksdagen bestämmande. Emellertid som saken nu ligger, tror jag alla måste erkänna, att utskottet icke haft någon annan möjlighet än att avstyrka; sedan må det bero på riksdagen huruvida den bifaller utskottets hemställan eller icke.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr Hamilton: Herr talman! Jag skall icke heller vidare förlänga debatten, då det synes mig vara olämpligt, men jag önskar dock att få tagen till protokollet den uppfattningen, att de skäl, som framförts för avslag å motionen, äro att beteckna såsom de obotfärdigas förhinder. Jag beklagar, att regeringen icke framlagt någon begäran om anslag för ändamålet ifråga, sedan stortinget gjort detta, men när regeringen icke gjort det, så bör detta icke vara en anledning till att riksdagen skulle avslå en framställning från enskild motionärs sida. Jag vågar förmoda, att det vore en demonstration mot freden och sålunda vara ett oriktigt uttryck för de känslor, som svenska folket hyser för freden, i synnerhet med grannen i väster, om vi skulle avslå detta anslag. Jag tror också, att vi icke böra nu syssel-

Ang. anslag
för invigning
av ett svenskt-
norskt freds-
monument.

(Forts.)

sätta oss med året 1905, vi böra vid nuvarande tillfälle icke nämna det året.

När det är fråga om att resa ett monument för att hugfästa den hundraåriga freden å den Skandinaviska halvön, borde väl alla svenskar kunna vara med därom.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Hamrin, Sjögren, Andersson* i Rакlösen, *Molin* i Dombäcksmark, *Bäckström, Jonsson* i Gumboda, *Hage, Sundström, Andersson* i Stårte, *Janson* i Bråten, *Andersson* i Gävle, *Igel, Mossberg, Johanson* i Gäre, *Enderstedt, Anderson* i Knapasjö, *Osberg, Bogren, O. Nilsson* i Örebro, *Olofsson* i Ävik, *Leksell, Månsson, Andersson* i Milsmaden, *Röing, Larsson* i Säby, *Pålsson, Johanson* i Vetlanda, *Säfstrand, Olsson* i Järnsida, *Rune, Branting, Wedin, Engström, Svensson* i Skönsberg, *Wikström, Karlsson* i Fjäl, *Källman, Lundström* i Vreten, *Tengdahl, Helger* och *Hedlund*.

Herr *Hallendorff*: Herr talman! Jag kan trots det sista yttrandet icke annat än ansluta mig till statsutskottets hemställan, om jag också härmed bekänner mig ha den uppfattning, som herr *Hamilton* betecknade som ett de obotfärdigas förhinder. Jag tror, mina herrar, att vi icke hava någon som helst anledning att, som herr *Hamilton* önskade, icke nämna året 1905. Det året, var väl det märkligaste tillfälle, då Sverige i handling hävdad sin fredsvilja, sin omsorg om fredens bevarande här på halvön, och därmed har Sverige satt över sin fredshåg ett minnesmärke, som är ofantligt mycket mera betydelsefullt än det monument, som av enskilda personer rests på gränsen. Vi behöva efter 1905 sannerligen icke resa några yttre minnesstenar över vår avsikt att hålla fred och vänskap i Norden.

I fråga om monument, kan väl sägas att vi äro ett mycket tolerant folk. Om det finns personer tillräckligt tilltagsna att resa ett nationalmonument över vad som helst eller vem som helst, så få de göra det, och så ha vi det stående i nationens namn. Men det vore kanske skäl i att fästa uppmärksamheten på, att man icke kan som nationalmonument acceptera precis vad som helst. Dessutom skall man resa ett monument över freden mellan Sverige och Norge, så bör det sannerligen icke vara över den hundraåriga freden. Freden mellan dessa länder är mycket gammal, ty såvitt jag kan erinra mig, så har denna fred — om jag bortser från 1814 års korta episod — icke egentligen störts av andra krig än sådana, som ägde rum långt tillbaka i medeltiden, ty de små operationer på gränsen mellan Sverige och Norge, varom några historieskrivare tala och varav de — vi historieskrivare anses ju vara mer eller mindre sabelskramlare — gjort kanske väl mycket, dessa konflikter ha ägt rum icke huvudsakligen mellan Sverige och Norge utan som flygeloperationer vid krig mellan Sverige och Danmark. Skall man därför resa ett monument över freden mellan Sverige och Norge, så borde det resas över den episod vi se illustrerad här på kammarens vägg, över den mytiska

Torgny Lagman och hans tal till Olof Skötkonung. Det förefaller mig härför, som om man skulle ha gjort denna monumentsak till något viktigare än den i själva verket är.

Huvudsaken är dock den, att det är en oföränderlig regel, såvitt jag vet, inom alla representationer, att i vad som angår rikets förhållande till främmande makter väntar man sig alltid ett regeringens initiativ. Det må vara sant, att en sådan sak som anslaget till fredsbyrå i Bern kommit till på grund av enskild motion, men det var dock något annat. Hade i ett spörsmål som detta en åtgärd från svenska statens sida varit önskvärd, då hade ett initiativ naturligtvis varit att förvänta från den ansvariga regeringens sida. Jag har för övrigt svårt att förstå, huru ett sådant anslag som detta skulle kunna inpassas i vår riksstat; när därvid icke finnes någon ledning, så är intet skäl att falla Kungl. Maj:t i ämbetet.

Jag ansluter mig sålunda till statsutskottets förslag, och jag ber få sluta med, att vi alla, som nu ivra för att giva uttryck åt vår omsorg om fredens bevarande, få snart tillfälle att visa i handling denna omsorg vid behandlingen av försvarsfrågan.

Herrar *Nydal* och *Andersson* i Knäppinge instämde häruti.

Herr *Thorsson*: Herr talman! Den siste ärade talaren yttrade, att Sverige 1905 på ett synnerligen effektivt sätt uttryckt sin fredsvilja. Jag vill livligt instämma i detta, men jag kan icke finna att detta skulle utgöra något som helst skäl till att Sverige nu skulle uppträda på det sätt som den siste talaren ifrågasatte. Man kan ju tvista, huruvida det nu föreliggande förslaget har sin rätta ursprungsbeteckning, och man kan ju ifrågasätta, om det icke varit bättre, att vi haft ett förslag, framlagt av regeringen. Men då förslaget nu ligger före till riksdagens beprövande, och då det gäller en sak, som vår grannstats beslutande församling för sin del biträdd, så kan jag för min del icke finna att vi på något sätt skulle gå regeringens ära för när, om vi beslöte bifalla ett förslag, som kommer från enskilda motionärer. Det är riktigt, att beloppet, som erfordras för åstadkommande av denna sak, naturligtvis kan åstadkommas på enskild väg. Men det är dock 20,000 svenska medborgare, som hava bidragit med var sin lilla skärv till detta monument. Jag tror, att saken icke skulle försämrats utan snarare förbättras, om riksdagen för sin del ville biträda förslaget, i den form som angavs i den förste talarrens slutyrkande.

Jag ber, herr talman, att på det varmaste få yrka bifall till herr *Bossons* yrkande.

Häruti instämde herr *Ingvarson*.

Herr *Hamilton*: Herr talman! Den aktade talaren på Stockholmsbänken framhöll, att man reser nationalmonument för snart sagt vad som helst, och det torde vara riktigt. Men däremot äro icke många länder i tillfälle att resa ett nationalmonu-

*Ang. anslag
för invigning
av ett svenskt-
norskt freds-
monument.*

(Forts.)

Ang. anslag
för invigning
av ett svenskt-
norskt freds-
monument.

(Forts.)

ment i anledning av en 100-årig fred. Denna synes mig vara det vackraste storverk, som kan skrivas i Sveriges historia, eller att svenska folket levat i fred i 100 år.

Den aktade talaren framhöll också, att man icke bör falla regeringen i ämbetet. Men då regeringen icke tar något initiativ till detta anslag, har riksdagen rätt att göra det. Riksdagen står dock icke under regeringens förmyndarskap. Jag ber också att få erinra, att den föregående regeringen har deltagit i åvägabringandet av detta monument, därigenom att den tillåtit att det uppresas på staten tillhörig jord, därtill regeringens medgivande inhämtats.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Olofsson i Digernäs: Herr talman! Jag står här i betänkandet antecknad såsom deltagande i utskottets beslut, men jag har aldrig haft utskottets mening i denna sak. Det beror på ett förbiseende att jag ej står antecknad som reservant. Jag står för min del fullkomligt på reservanternas ståndpunkt och ber att få yrka bifall till densamma.

Herr Hallendorff: Herr talman! Jag ber blott att gentemot talaren på Kristianstadsbänken få påpeka, att naturligtvis måste man från regeringens sida vänta en helt annan och mera objektiv överblick över förhållandena på det utrikespolitiska området, än vad här i riksdagen kan vara fallet. Och så, mina herrar, ehuru den hundraåriga freden är mycket dyrbar, så är det väl ändå självklart, att dess värde beror på själva halten av den odling, som därunder utvecklats. Denna odling är alltså det verkliga monumentet. Resandet av stenar och yttre monument är däremot av mindre värde.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o avslag å berörda hemställan och bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen samt 3:o avslag å utskottets hemställan samt bifall i stället till det av herr Bosson under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den sistnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 1:o angivna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å statsutskottets hemställan i punkten 2) av utskottets förevarande utlåtande nr 3, bifaller det av herr Bosson under överläggningen framställda yrkandet, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 120 ja mot 71 nej, vadan kammaren med avslag å utskottets hemställan bifallit det av herr Bosson under överläggningen gjorda yrkandet.

*Ang. anslag
för invigning
å ett svenskt-
norskt freds-
monument.*

(Forts.)

§ 3.

Vidare föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av förutvarande Västgöta-Dals regementes mötesplats Grunnebohed;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av två områden å kungl. Djurgården till Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vidtagande av vissa ändringsarbeten i arméförvaltningens ämbetshus;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av § 7 i avlöningsreglementet för tjänstemän vid telegrafverket;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av telegrafverkets stat för driftkostnader år 1915; och

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i avlöningsreglementet för tjänstemän vid statens vattenfallsverk.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

§ 4.

Herr statsrådet *Vennersten* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 259, med förslag till nytt avlöningsreglemente för tjänstemän vid postsparbanken m. m.;

nr 260, angående användande av överskott i Djurgårdskassan till vissa byggnads- och reparationsarbeten vid Ulriksdals, Haga och Drottningholms slott;

nr 261, med förslag till ändrad lydelse av § 4 u) i gällande förordning med tulltaxa för inkommande varor; och

nr 262, med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänsteinnehavares rätt till pension.

Dessa propositioner bordlades på begäran.

§ 5.

Statsutskottets utlåtande, nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i grunderna för upplåtelse av tomträtt

samt utlämnande av byggnadslån inom tjänstemannasamhället vid Mörby m. m., föredrogs härpå; och blev utskottets hemställan därvid av kammaren bifallen.

§ 6

*Ang. järnväg
mellan Ting-
städe och
Färösund.*

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 56, i anledning av väckta motioner om anslag eller lån för anläggande av en järnväg mellan Tingstäde och Färösund, yttrade:

Herr Larsson i Bondarve: Herr talman, mina herrar! Mina länskamrater och jag hava i motion hemställt, att staten antingen måtte bidraga med ett belopp av 237,500 kronor till anläggandet av en järnväg från Tingstäde till Färösund eller ock att ett lån måtte av staten lämnas till denna järnväg, motsvarande tre fjärdedelar av anläggningskostnaden.

Nu har statsutskottet avstyrkt vår motion, och skall jag med anledning därav be att få yttra några få ord. Det är icke min mening att gentemot ett enhälligt statsutskott vilja komma med något yrkande om ändring av dess förslag; min avsikt är endast att med några få ord understryka de motiv, som äro orsaken till motionens framläggande.

Denna järnväg är ett gammalt önskemål, som det nu är fråga om att förverkliga. Ända sedan början av 1870-talet har det arbetats på att åstadkomma en järnväg genom norra Gottland, men man har ännu icke hunnit längre än halvvägs; och skall det bero på den ekonomiska förmågan hos de socknar, som skulle beröras av den nu ifrågasatta sträckan, lär denna järnväg aldrig bli en verklighet.

Den trakt, som närmast skall få gagn av den föreslagna järnvägen, har, liksom Gottland i övrigt, avkastningen av jordbruket till sin huvudsakliga näringskälla, och jorden är där uppdelad i små brukningsdelar. För att få nöjaktig avkastning av små jordbruk, fordras att man ägnar sig åt ladugårdsskötsel och andra lantbrukets binärningar; men för avsättningen av dessa näringars produkter krävas goda kommunikationer. Gottland har till följd av sitt avskilda läge svårt att följa med utvecklingen, men det har dock visat sig att i den trakt av ön, där järnväg finnes, företagsamhet och livaktighet gjort sig gällande och jordbruket gått mycket framåt. Den trakt, som den planerade järnvägen skulle genomlöpa, är mycket tillbakasatt, men min tro är, att om staten här träder stödjande emellan, det kommer att visa sig vara väl använda medel. En särskild orsak till att vi nu kommit med vår motion är att koncessionstiden snart utlöper.

Jag har, herr talman, intet yrkande att göra; men jag vill uttala den förhoppningen, att regeringen snart måtte upptaga frågan och bringa den till ett gynnsamt och lyckligt slut.

Herr L i n g s t r ö m: Herr talman! Jag skall först be att helt och hållet få instämma med min länskamrat, herr Larsson, i hans yttrande. Därefter kan jag icke underlåta att beklaga utgången av utskottets handläggning av denna fråga, men jag är i alla fall tacksam för den milda behandling motionen rönt.

*Ang. järnväg
mellan Ting-
städe och
Färösund.
(Forts.)*

Till vad herr Larsson sagt skulle jag vilja lägga ett omnämnande av hur svårt det är på Gottland med dess ringa befolkning att kunna skaffa erforderliga medel för järnvägsföretag, företag som synas bli allt mer och mer nödvändiga, för att ortsbefolkningen skall kunna driva fram jordbruket, som är dess huvudnäring.

Jag ber att i detta sammanhang få omtala, huru det i detta hänseende är ställt i en annan del av Gottland, där förhållandena äro mycket gynnsammare än på denna norra del, varest ifrågavarande järnväg skulle framdragas. Där arbeta vi på fullbordandet av ett järnvägsföretag, varå Kungl. Maj:ts koncession ävenledes erhållits. I detta järnvägsföretag har en kommun, med cirka 1,200 invånare och vilken förut med omkring 100,000 kronor är intresserad i en med samma kommun anknuten järnväg, nu ytterligare tecknat 70,000 kronor i det nya järnvägsföretaget, som komme att beröra socknen. Detta är stora summor, som en sådan kommun vågat sig på att teckna. Av de övriga kommunerna, som beröras av samma föreslagna järnväg, har en tecknat 40,000 kronor, en annan 30,000 och en tredje 60,000 kronor o. s. v., vardera av dessa kommuner med ett invånareantal av cirka 5 å 600 personer. I dessa dagar har ytterligare en kommun med samma lilla invånareantal beslutat teckna 70,000 kronor för förmånen att få järnvägen dragen genom sin socken, vilket enligt den fastställda planen ursprungligen icke vore meningen. Att kommunerna så till det yttersta kunnat anstränga sig visar vilket trängande behov, som förefinnes för järnvägsförbindelse. För sistnämnda järnvägsföretags fullbordan påräkna vi låneunderstöd av staten i vanlig ordning.

Huru stort behovet av järnväg i denna den sydvästra delen av Gottland än är, är det ofantligt mycket större i norra delen av ön, genom vilken den järnväg, för vars fullbordande vi nu hos riksdagen begärt låneanslag, skall gå. På samma gång, som behovet är större, är möjligheten att anskaffa det erforderliga aktiekapitalet — halva beräknade kostnadsbeloppet — mycket mindre, beroende på de större avstånden och de till följd därav sämre resurserna.

Dels av motionen och dels av den till densamma fogade utredningen framgår, att å Gottland, där ingen statsbana finnes, staten till alla därstädes befintliga järnvägar sammanlagt bidragit med länemedel utgörande 31 % av hela byggnadskostnaden för samtliga därstädes varande järnvägar.

Hade så varit förhållandet, att frågan rörande befästningarna vid Färösund varit avgjord och beslut fattats om deras bibehållande, så hade naturligtvis också järnvägsfrågan varit klar. Men då den frågan ännu är oklar, är det ju icke utrett, huruvida järnvägen av dessa skäl är nödvändig eller icke, men även om befästningarna vid Färösund icke komma att bibehållas, så vill jag säga, att järnvägen

Ang. järnväg
mellan Ting-
stade och
Färösund.
(Forts.)

för ortsbefolkningen är av lika stort behov, ja kanske större, enär med kustpositionens indragande kommunikationerna därav säkerligen komme att försämrats. Fördenskull hoppas jag, att Kungl. Maj:t till nästa riksdag måtte finna sig föranlåten att av den ena eller den andra orsaken framlägga en proposition rörande denna järnväg. Jag skall, herr talman, gent emot ett enhälligt statsutskott icke tillåta mig göra något yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Ang. förvärv
av ön »Jung-
frun» i Kal-
marsund.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förvärv för statens räkning av ön »Jungfrun» i Kalmarsund som fridlyst nationalpark.

I anslutning till vad herr *Wijk* föreslagit i en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 208, hemställde utskottet att andra kammaren för sin del ville besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle om utredning angående lämpligheten att för kronan förvärva ön »Jungfrun» i Kalmarsund för bevarande såsom nationalpark.

Efter föredragning av utskottets hemställan begärdes ordet av

Herr *Bogren*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Här föreligger åter ett förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t i ett visst ärende. Då min uppfattning är, att riksdagen endast i trängande och oavsligen nödvändiga fall bör besvara Kungl. Maj:t med skrivelser om utredning, enär dessa skrivelser hota att växa till sådant antal, att de på oroväckande sätt synas komma att försvåra arbetet för Kungl. Maj:t, därest Kungl. Maj:t skall uppfylla alla dessa krav, som riksdagen med sina skrivelser ställer på Kungl. Maj:t, så har jag tagit mig före att se till, huruvida det här föreliggande ärendet är av sådan trängande nödvändighet att det berättigar en skrivelse till Kungl. Maj:t.

Som herrarna behagade finna, gäller det här föreliggande spörsmålet, att denna kammare för sin del skulle besluta eller uttala sig för inköp av en liten klippö där nere i Kalmarsund, Jungfrun, för att därav bilda en nationalpark. Jag tror, att den politik riksdagen på de senare åren slagit in på att inköpa en liten plätt här och en liten plätt där för att därav bilda s. k. nationalparker, är en politik, som kan hava ganska vittgående och överskådliga konsekvenser. Jag tror, att det skulle vara lätt för riksdagens 380 ledamöter att var och en inom sin valkrets finna någon liten plätt med en ur geologisk synpunkt säregen natur eller med någon egendomlig växt- eller djurvärld. Han skulle då tvärt vara färdig att komma till riksdagen med en motion och säga: här ha vi en märkvärdighet, som måste räddas från vandalism. Den måste riksdagen köpa för att göra till

nationalpark. När landet på det sättet blir översälat med små nationalparker är det en given följd, att staten måste vårda och se till dessa parker, så att det avsedda ändamålet med dem vinnes. Vi måste anställa kanske 100-tals parkföreståndare och uppsyningsmän för att se till parkerna.

Vad nu den här föreslagna parken beträffar kan jag icke instämma med utskottet, då utskottet säger, att motionären så väl motiverat sin hemställan, att utskottet för sin del icke behöver komma med något nytt för att motivera, att riksdagen bör bifalla den gjorda framställningen. Jag har försökt leta ut de bärande motiven för motionen, men jag har icke lyckats att såsom jag önskat, finna några sådana. Det mest bärande skall väl vara, att Linné yttrat sig om ön och funnit den märkvärdig. Ja, men han yttrade ju om denna ö, att om någon ort i världen vore hisklig, så vore verkligen denna en av de grymmaste. Det skulle då vara det starkaste motivet för att göra denna hiskliga ö till nationalpark. Men skall man taga det till intäkt för att göra Jungfrun till nationalpark, att Linné yttrat sig om ön, så torde vi få en hel rad nationalparker i vårt land. Ty som vi veta hade den mannen ögonen öppna för landets sevärdheter överallt, där han reste fram, och han har yttrat sig om många platser i vårt land. När jag läste detta, kom jag att tänka på, att i min valkrets ha vi en plats, om vars geologiska beskaffenhet och framför allt om vars flora Linné yttrat sig med entusiasm och kallat den för en av de härligaste platser i världen. Det är den västra slutningen av Mösseberg d. s. k. Kleva hällar, som han ägnat ett särskilt kapitel. Men jag tror icke, att vare sig jag själv eller någon annan skulle falla på den idén, att Kleva hällar skulle skyddas från vandalism genom att staten inköpte området och gjorde det till nationalpark.

Att det icke är så farligt med vandalismen, och att de goda smålänningarna icke helt och hållet slitit ut den där klippan i Östersjön, sedan Linné skrev detta, framgår ju därav, att klippan fortfarande står kvar; ingen har sprungit iväg med den. Man har visserligen försökt, säger motionären, att där spränga något, och man har sökt tillgodogöra sig något av den rödaktiga stenart, som finnes där, men bergarten har befunnits för ändamålet mindre lämplig, och därför har det icke blivit någon fart i sprängningsarbetena.

Ett annat motiv som motionären framhåller är att folktron till denna ö har förlagt sagans Blåkulla. Ja, det är ju ett tilltalande motiv och kan ju vara både roande och intressant, men om det är bärande och tillräckligt, för att staten skall inköpa klippan, det vet jag icke. Lika litet bärande synes mig det tredje motivet vara, nämligen, att man har en grotta, som heter Jungfrukammaren på den där ön. Det är ju också roande och märkvärdigt, Blåkulla och Jungfrukammaren, men jag kan verkligen icke finna, att dessa motiv äro så starka, som utskottet synes anse.

Konungens befallningshavande i Kalmar län har däremot framlagt ett verkligt motiv för inköp av ön, nämligen att lotsstyrelsen möjligen skulle kunna behöva någon del av ön för någon anläggning.

*Ang. förvärv
av ön »Jung-
frun» i Kal-
marsund.
(Forts.)*

Ang. förvärv
av ön Jung-
frun i Kal-
marsund.
(Forts.)

Ja, visar det sig behövt, kommer frågan naturligtvis i ett annat läge, men då blir det icke en nationalpark av denna hiskliga plats, utan en för lotsstyrelsen nödvändig punkt, och det blir i så fall lotsstyrelsen, som har att i ärendet vända sig till Kungl. Maj:t.

Jag har emellertid icke kunnat finna något bärande skäl, för att riksdagen här skulle tillråda Kungl. Maj:t att ge sig in på vare sig byte, köp eller expropriation av denna ö. På samma gång ber jag att få framhålla den rätta synpunkten, som utskottet här framdragit. Jag är utskottet ytterst tacksam för, att utskottet har visat såväl denna motionär som eventuellt blivande motionärer i denna kammare, rätta vägen, på vilken ett sådant förslag, bör komma fram till Kungl. Maj:t, nämligen genom vetenskapsakademien eller Sveriges geologiska undersökning. När dessa myndigheter finna en ort av det värde, att staten måste ingripa för att skydda naturhistoriska minnen där, då synes det lämpligt att riksdagen reflekterar på saken, men till dess tror jag det är klokt, att riksdagen bidar.

Jag skall icke trötta kammaren med något längre anförande, men jag har först och främst velat framhålla som ett principskäl, att riksdagen enligt mitt förmenande icke bör ge sig in på spekulationer och köpa en liten plätt här och en där till nationalpark. Vidare har jag velat säga det, att skall staten göra något dylikt markförvärv, såsom här om året, då ett litet område inköptes på Björköen i Mälaren, då måste mera bärande och starkare skäl föreligga än i förevarande fall. Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på såväl motionen som utskottets hemställan.

Vidare anförde:

Herr Wijk: Herr talman! Jag är uppriktigt ledsen, att herr Bogren ej har något sinne för denna sak, men det förklaras kanske i någon mån av det förhållande, att han tyckes över huvud sakna intresse för nationalparksrörelsen och även i hög grad sakna förståelse för vad denna rörelse i själva verket innebär. Det är icke meningen att var och en skall gå och söka reda på någon liten plätt här och någon plätt där och föreslå, att denna skall undantagas till nationalpark, utan det gäller att söka för framtiden bevara särskilt karakteristiska delar av vårt land, som äro så belägna, att deras undantagande till nationalpark på samma gång icke innebär några ekonomiska olägenheter. Just i detta avseende uppfyller den nu föreslagna platsen alla fordringar. Den har en alldeles säregen karaktär, den utgör i landskapet en ovanligt vacker bild, och dess undantagande till nationalpark, d. v. s. dess räddande i det skick, vari den befinner sig nu, innebär icke något som helst intrång i socialt eller ekonomiskt avseende.

Hur litet herr Bogren förstår vad det här är frågan om framgår väl också av hans bekymmer för att skapandet av nationalparker skulle medföra tillkomsten av en ny ämbetsmannakår eller att över huvud utgifter för statsverket skulle bliva

följden, om denna rörelse vunne avsevärd utsträckning. Med ett områdes förklarande för nationalpark avser man helt enkelt att skydda området för någon som helst förändring. Det enda staten har att övervaka är således, att naturen inom nationalparkens område icke på något sätt blir ändrad eller angripen, och ingenstädes kan det vara lättare att åstadkomma ett sådant skydd än på ön Jungfrun, som ligger isolerad ute i havet.

Ang. förvärv
av ön Jung-
frun i Kal-
marsund.

(Forts.)

Att förslaget icke är något hugskott framgår ju också av Konungens befallningshavandes i Kalmar län, utlåtande i ärendet, vari Konungens befallningshavande uttalar sig, icke enbart om öns värde för staten såsom lots- eller fyrstation, utan också om dess värde och lämplighet såsom nationalpark. Om ön nu skulle komma att användas såsom fyrstation, ligger saken ju mycket enklare, ty då kommer staten i alla fall att behöva i större eller mindre utsträckning förvärva ön, och då blir det en ytterst enkel åtgärd att förklara den del av ön, som icke användes för ett dylikt ändamål, för fridlyst nationalpark.

Såsom utskottet formulerat sin hemställan är den synnerligen försiktigt avfattad och innebär icke något annat yrkande, än blott en begäran om undersökning, huruvida det skulle vara lämpligt att förvärva ön till nationalpark. Då jag vågar lita på, att kammaren har något större intresse för bevarande av vårt lands säregnaste och vackraste delar än herr Bogren visat sig ha, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Kronlund, Sandler, Magnusson* i Kalmar och *Åkerlund*.

Herr Helger: Herr talman! Till vad motionären anfört torde icke mycket behöva läggas. Herr Bogrens anförande var verkligen icke av beskaffenhet att övertyga någon. Han började med att uttala sig emot, att riksdagen alltför mycket besvärar Kungl. Maj:t med skrivelser och att man icke borde göra det annat än när en trängande nödvändighet förelåg. Men här föreligger verkligen ett fall, då det är en nödvändighet att skriva till Kungl. Maj:t, för den händelse icke detta naturminnesmärke skall förstöras. Herr Bogren yttrade, att ingen sprungit iväg med klippan eller nött upp klippan eller något dylikt. Ja, det må så vara, men det framgår tydligt av motionen, att där försiggår en stembrytning, som hotar att förstöra denna klippa såsom naturminnesmärke, och för att hindra, att detta fortsätter, är det naturligtvis av nöden, att någonting åtgöres. Att en skrivelse icke behöver försaka Kungl. Maj:t något större besvär, kan man förstå därav, att Kungl. Maj:t i alla fall kommer att taga en närbesläktad fråga under behandling, nämligen frågan om anskaffande av mark för en fyr på Jungfrun, och när den frågan ändå skall behandlas är det ju lämpligt, att även denna nu föreliggande fråga samtidigt tages under omprövning.

Ang. förvärv
av ön Jung-
frun i Kal-
marsund.

(Forts.)

Vidare föreligger här ett särdeles lämpligt tillfälle, då staten kan förvärva denna ö till nationalpark utan någon som helst utgift, nämligen genom ett utbyte av Furön. Den mark, som skulle bortbytas, har för staten varit alldeles ofruktbar och kan icke väntas komma att ge någon större inkomst. Detta förändrar ju saken, och talet om stora uppoffringar från statens sida förtfaller helt och hållet. Utskottet har försiktigtvis framhållit, att det bör genom geologiska byrån undersökas, om det möjligt skulle kunna finnas något större värde på den del av Furön, som skulle utbytas mot Jungfrun.

Jag kan således icke finna, att vi på något sätt träda statens rätt för nära genom detta förslag, och då vi säkerligen utan någon som helst utgift för staten kunna för framtiden förvärva denna ö och få den fridlyst såsom naturminnesmärke, anser jag tillräckliga skäl föreligga för motionen, och ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bogren: Herr talman! Blott ett par ord med anledning av motionärens anförande.

Han beklagar, att jag skulle sakna sinne för nationalparkerna. Ja, om jag också saknar sinne för nationalparker, ber jag dock att få betyga honom, att jag icke saknar sinne för naturparker, för våra parker, sådana som vi möta dem än här och än där i landet. Jag tror icke, att de bli mera tilldragande, om vi kalla dem nationalparker.

Då det nu anföres, att det mest talande skälet för ett bifall till motionen skulle vara, att man borde skydda de partier av ön, som hava naturhistoriskt intresse, så vill jag erinra, att såsom motionären torde hava sig bekant, sådant skydd redan delvis finnes på ön. Visar det sig vara otillfredsställande, kan det utökas, ty staten har dock den rätten över detta land, som vi kalla Sverige, att i första och högsta hand skydda detsamma från egenmäktig och egoistisk vandalism. Ur den synpunkten tror jag icke det är nödvändigt, att staten inköper området i fråga.

Detta inköp, säger utskottets ordförande, kan ske utan någon utgift. Det kan det dock icke, ty att byta bort ett område med värderikt material mot ett med i det närmaste värdelöst mineral kan dock icke vara ur ekonomisk synpunkt att rekommendera.

Jag vidhåller således, herr talman, mitt yrkande.

Sedan överläggningen härmer förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Då voting emellertid begärdes av herr Bogren, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller första tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 4. röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 136 ja mot 39 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 8.

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om åtgärder till främjande av vetenskaplig forskning och undervisning i publik och privat internationell rätt; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

§ 9.

Vidare förekom till behandling andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utfärdande av föreskrift, att rusdrycker ej få finnas ombord å flottans fartyg.

*Ang. rus-
drycksförbud
å flottans
fartyg.*

I en inom andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 205, hade herr Liljedahl hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådana bestämmelsers utfärdande, att inga rusdrycker finge finnas ombord å den svenska flottans fartyg.

Utskottet hemställde, att andra kammaren måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådana bestämmelsers utfärdande, att inga rusdrycker (med undantag av för medicinskt ändamål avsedda) finge finnas ombord å den svenska flottans fartyg.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Kant* och *Gustafsson* i Brånsta, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådana bestämmelsers utfärdande, att starkare alkoholhaltiga drycker än vin och öl icke finge annat än för medicinska och tekniska behov finnas ombord å den svenska flottans fartyg.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Herr *Gustafsson* i Brånsta, som anförde: Herr *Liljedahls* motion, vari yrkas »att inga rusdrycker få finnas ombord å den svenska flottans fartyg», är av utskottets majoritet tillstyrkt, dock med undantag av för medicinskt ändamål avsedda rusdrycker.

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 48. 2

Ang. rus-
drycksförbud
å flottans
fartyg.
(Forts.)

När vi förra året diskuterade den nya apoteksvarustadgan, gjorde herr Liljedahl en »personlig självdeklaration». Efter att ha framkastat det djärva påståendet, att »sjukdomar behöva icke komma, förrän man blir gammal såsom härolder före döden», berättade herr Liljedahl, huru han likväl för egen del besvärats av många och svåra sjukdomar redan i unga år. Han hade sålunda haft lungsot och tre gånger lunginflammation, mässling och skarlakansfeber samt en del andra sjukdomar, brutit arm och ben och vrickat båda fötterna samt besvärats av en synnerligen elakartad halsböld. Men sedan han börjat att varje morgon taga litet vatten in- och utvändigt, har han »aldrig en enda gång varit sjuk», arm- och benbrott synas ej ha förekommit och den svåra halsbölden hade försvunnit som en rök. Man fick av denna bekännelse den föreställningen, att alla sjukdomar — med undantag av ålderdomssvaghet — kunna botas och alla olyckor kunna förebyggas, bara man tager litet vatten in- och utvändigt — om morgnarna. Nu vill dock utskottet, att man ombord å flottans fartyg skall få använda rusdrycker såsom läkemedel, och denna mening säges även motionären dela.

Då herr Liljedahl anser, att vatten i allmänhet besitter en så undergörande, hälsobringande kraft, och då herr Liljedahl därtill från sin 20-åriga vistelse å apotek har så tråkig personlig erfarenhet av att man kan råka »i frestelse att medicinera för ofta», så förvånar det, att han ens velat vara med om att förorda rusdrycker såsom läkemedel; men då herr Liljedahl nu likväl gör detta, så synes mig däri ligga ett erkännande, att *det vatten*, som man kan bestå sig med å flottans fartyg, ej är av så särdeles hälsobringande beskaffenhet, och att det således råder säregna förhållanden ombord å flottans fartyg.

Den meningen, att *någon hänsyn bör tagas till rådande förhållanden*, synes även omfattas av nykterhetskommittén, då den från det lokala vetots verkningar undantagit bl. a. passagerarfartyg och föreslagit, att å fartyg, som förmedlar passagerartrafik till utländska hamnar, skall under viss förutsättning få utskänkas alla slags spritdrycker, medan å passagerarfartyg, som förmedla trafik mellan inrikes orter, föreslås, att med vissa angivna inskränkningar skall få förekomma utskänkning allenast av öl. Mot detta sistnämnda ha dock tre ledamöter av nykterhetskommittén reserverat sig och uttalat, att denna utskänkning skulle få omfatta både vin och öl, och detsamma föreslås även i Kungl. Maj:ts förslag till förordning angående försäljning av alkoholhaltiga drycker.

Då det synes mig lämpligt, att bestämmelserna för flottans fartyg i detta avseende bliva så mycket som möjligt i överensstämmelse med vad nykterhetskommittén föreslagit för passagerarfartyg och med hänsyn till att flottans fartyg icke uteslutande anlöpa inländska hamnar, har jag jämte en annan reservant föreslagit, att inga starkare alkoholhaltiga drycker än vin och öl må annat än för medicinska och tekniska behov få

Ang. rus-
drycksförbud
å flottans
fartyg.
(Forts.)

finnas ombord å den svenska flottans fartyg. Att genomföra så stränga restriktioner, att man, i likhet med vad enligt utskottets påstående förekommer vid den amerikanska marinen, nödgas bevilja särskilda utskänkingsrättigheter för vistelse i utländska hamnar, torde av flera skäl ej vara lämpligt.

Nu kan ju den invändningen göras, att nykterhetskommittén har talat om passagerarfartyg och att det här ej gäller samma slags fartyg. När vi förra året behandlade en motion liknande den nu föreliggande och det blev tal om skeppsgossarnas utspisning, så gjordes också den invändningen, att dessa icke tjänstgjorde å samma fartyg, varpå herr Liljedahl genmålde, att »om gossarna och de vuxna också icke äro på samma fartyg, så gå väl dock båda fartygen på vattnet åtminstone». Alltså, fartyg, som ha den egenskapen att gå på vattnet, äro enligt herr Liljedahls egen bevisföring jämförbara, då det gäller torrläggingspolitik, och den egenskapen besitter ju även flottans fartyg — t. o. m. Tapperheten, numera!

När nykterhetskommittén föreslår, att utskänkning av vin och öl skall få förekomma å järnvägståg, så anföres som skäl härför, att denna utskänkning »i den omfattning, vari den hittills medgivits, såvitt kommittén har sig bekant, *icke lett till några missförhållanden*». Det har knappast kunnat påvisas, att ombord å flottans fartyg förekommit sådan användning av alkoholhaltiga drycker, att det »lett till några missförhållanden» ens med nuvarande bestämmelser, så mycket mindre torde detta bliva fallet, om, såsom vi reservanter föreslå, inga starkare alkoholhaltiga drycker än vin och öl finge till förtäring förekomma å flottans fartyg, och man stärkes i denna förmodan, då man betänker vilka möjligheter det här finnes att utöva den allra strängaste kontroll och att vederbörande således för de drycker, som skulle få förekomma, kunna genomföra *alla de inskränkningar av bruket, som ur nykterhetssynpunkt kan befinnas nödigt*.

När man vet, att den föreliggande motionen redan före utskottsbehandlingen varit under behandling och avgjorts utav en riksdagsgrupp, som förfogar över majoriteten i denna kammare, och att således varken utskottsbehandlingen eller behandlingen här i kammaren kan inverka på utgången, så kan det ju synas, som man ej borde framställa något annat yrkande än det, som man vet kommer att bli kammarens beslut. Men det har under den föregående behandlingen av frågan fällt yttranden, som givit anledning till det antagandet, att i denna motion och i detta utskottsutlåtande medvetet framställts så långt gående krav, att man med full visshet kunnat förutsäga, att det hela skulle komma att avslås av första kammaren. Jag kan dock icke anse, att man handlar klokt, om man framställer så extrema krav. Ty ledes man av verkligt nykterhetsintresse *och av detta allenast*, då torde man finna det klokare att taga ett mindre steg i rätt riktning, som möjligen kan leda till ett re-

Ang. rus-
drycksförbud
å flottans
fartyg.
(Forts.)

sultat, än att driva en sådan med stora steg på-stället-marschpolitik, som ett bifall till utskottets förslag — enligt vad förslaget egna målsmän påstått — innebär.

År 1887 fick den svenska riksdagen liksom i år samlas till en extra riksdag. Även vid denna förekom till behandling en del nykterhetsfrågor, och vid behandlingen av en sådan yttrade den gamle lantmannaledaren Carl Ivarsson bland annat:

»Vad nykterheten beträffar, så tror jag, att vi alla äro ense om, att göra allt, som är förenat med billighet, för att främja densamma, men i fråga om lagstiftning, så bör man stifta lag så, att man visar sig hava varit nykter, då man stiftat lagen.»

Att nykterhetskommitténs aktade ledamöter vid utarbetandet av sitt förslag varit »nyktra» i den bemärkelse, som detta ord vanligen fattas, därpå tvivlar ju ingen, som känner dessa aktade män, men även om man tager nykterheten i den vidare bemärkelse, som jag förmodar, att Carl Ivarsson i de nyss citerade orden ville däri inlägga, så synes mig nykterhetskommittén företräda en sundare nykterhetspolitik än den utskottet i det föreliggande utlåtandet gjort sig till målsman för, och därför har jag velat avgiva en reservation, som avser att å flottans fartyg införa bestämmelser, vilka gå i samma riktning som de nykterhetskommittén föreslagit för passagerarfartyg. Under livlig förhoppning att därigenom bidra till att vad som för närvarande måhända kan vara möjligt att ernå också måtte bliva gjort i den av motionären angivna riktningen ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Kant och mig avgivna reservationen.

Härpå yttrade:

Herr Enderstedt: Herr talman! Den ärade reservanten yttrade, att vid flottan icke förekomme något, som motiverade det steg motionärens hemställen innebure, men jag vet icke, om herr Gustafsson i Brånsta kan stå för det uttalandet. Om man tar en av de statistiska publikationer, som utdelats till oss, nämligen marinöverläkarens berättelse angående hälso- och sjukvården vid marinen 1912—1913, skall man finna vissa siffror som dock peka på, att här icke allt är som det bör vara. Man skall där finna, att alkoholismen inom vår flotta är ganska allmän, vilket särskilt framträder vid en jämförelse med förhållandena vid kustartilleriet, det vill säga ett vapen, som redan nu träffas av de bestämmelser, vilka blevo en följd av 1904 års riksdagsskrivelse. Här ha vi kroniska förgiftningssjukdomar (alcoholismus chronicus) under åren 1907—1912 uppgående till ett antal av icke mindre än 152 fall vid Karlskrona station och 78 vid Stockholms station. På sid. 102 finnes angivet, att det under redogörelseåret 1912—1913 bland kustartilleriets stam och bevärning endast förekom ett enda dylikt fall av alkoholism.

Marinöverläkaren själv erkänner i detta utlåtande, att ölet borde försvinna från flottan. Jag skall citera ett yttrande, som förekommer på sid. 24, där det heter: »Fartygsläkaren på pansarbåten Manligheten fördömer utspisningen ombord av öl. 'Bruket av öl', säger han, 'borde icke legaliseras, då missbruket ganska allvarligt bestraffas och det förra som känt ofta leder till det senare.' Svagdrickat föreslås i stället för ölet som måltidsdryck. Han skulle ha rätt, om svårigheten att få svagdricka, som håller sig att förvara ombord, ej funnes och gör problemet svårlöst.» Här yttrar marinöverläkaren själv, att det borde göras den förändringen i utspisningen ombord på flottan, att ölet toges bort, men han tillägger, att det är svårt att få en annan dryck som ersättning för ölet. Utskottet har emellertid påvisat, att det förefinnes möjlighet att från ett av Stockholms bryggerier få en dryck, som är fullt lika hållbar som ölet. Såsom framgår av utlåtandet, garanterar ju Grönwalls bryggeri, att det skall lämna en alkoholsvag dryck, som är fullt lika hållbar som ölet, och då är den svårigheten löst.

*Ang. rus-
drycksförbud
å flottans
fartyg.
(Forts.)*

Nämnde marinöverläkare yttrar för övrigt, att han anser att frestelsen att dricka öl är mycket stor. Han citerar därvidlag på följande sätt ett uttalande, som förekommer i stabsläkarens rapport: »Maskin- och eldarepersonal bör', säger han med allt berättigande, 'under fartygets gång få förfoga över tillräckliga kvantiteter citronsaft att blandas med dricksvatten, en läskedryck, som ingalunda får betraktas som ett överflödigt njutningsmedel utan såsom oundgänglig under arbetet i de heta maskin- och eldrummen, och som ingalunda kan ersättas av surrogatet havremjöl och destillerat vatten. Kan dessutom denna av folket värderade läskedryck därjämte i någon mån minska konsumtionen av öl, vilken för maskinisterna är särdeles frestande under de nämnda förhållandena, ligger däruti ännu ett skäl till återinförandet av citronsaften som en nödvändighetsvara.» Här föreligger av flottans läkare det uttalandet, att ölkonsumtionen måste minskas.

När vi i utskottet tillstyrkt herr Liljedahls motion, ha vi icke gjort det med en sådan skämtsam motivering, som man skulle kunna tro, om man endast hört herr Gustafssons i Brånsta anförande, däri han inskränkt sig till att raljera med den ärade motionären. Vi ha sett frågan helt annorlunda, vi ha sett den socialt, vi ha sett den i stort. Vi ha icke kunnat finna annat än att flottans torrläggning, såsom uttrycket kommit att lyda, är en ren konsekvens av det beslut, som 1904 fattades med avseende på lägerplatserna. Det gjordes även i den frågan ett långvarigt och intensivt motstånd mot den reform, som då påyrkades, men första kammaren gav slutligen med sig, och nu äro lägerplatserna torrlagda. Visserligen ha officersmässarna icke blivit alkoholfria, men det påstås, att om det sker åtal. så skola även dessa officersmässar nödgas lägga undan spriten,

Ang. rus-
drycksförbud
å flottans
fartyg.
(Forts.)

ty det lär finnas, enligt vad som blivit upplyst i utskottet, prejudikat, som visar, att med beslutet 1904 åsytades även officerarna.

Inom utskottet ha vi ansett, att om de värnpliktiga kunde få under en längre tid leva utan öl, skulle det hjälpa dem att sedan avstå från alkohol. Men vi anse, att det ligger en fara däri, att det kan komma in unga män, som aldrig till måltiderna använt öl, men nu på statens bekostnad och genom statens förmedling erhålla denna dryck och därigenom få en vana, som för dem kan bli till skada. Vi ha icke sett frågan ur den medicinska synpunkt, som lyste fram ur det raljerande anförande, som herr Gustafsson höll. Jag tror icke, att folk i allmänhet använder medicin till måltiderna. Jag tror icke heller, att officerarna vid flottan skulle frestas att, om det funnes läkemedel ombord, använda dessa läkemedel till dryck. Nej, vi ha sett saken helt annorlunda. Jag känner för egen del icke till, hur sjöofficerarna ställa sig till nykterhetsfrågan, men jag känner, att officerarna vid armén icke iakttaga den stränga nykterhet, som behöves. Under de senaste åren har jag varit med på ett par större manövrar och därunder sett, hurusom officerarna förbrukat kolossala mängder alkohol, och detta har såvitt jag förstår icke kunnat inverka gagneligt på deras förmåga att sköta övningarna. Jag träffade under manövern i Västergötland en lantman, som, sedan han sett huru officerarna pokulerade, yttrade: »Nu förstår jag, varför försvaret är så dyrt.» Han trodde, att staten betalade spriten. Det var ju ett misstag. Jag kan emellertid icke se annat än att om officerarna ville gå före med gott exempel och visa hela nationen, att de kunde offra något för fosterlandet, så skulle det ha en synnerligen fördelaktig återverkan på hela svenska folket. Nu vill jag icke yttra mig ofördelaktigt om flottans officerare, jag känner som sagt icke förhållandena där, men om en förstucken alkoholist inom lantarmén kan innebära en fara, så är det tydligt och klart, att en förstucken alkoholist ombord på flottan är ännu mera farlig. Ja, det har av en läkare sagts, att en förstucken alkoholist ombord på flottan är mera farlig än ett okänt skär.

Att stifta en sådan lag, att våra värnpliktiga skulle förbjudas att ombord å flottans fartyg förtära öl eller andra alkoholhaltiga drycker, men samtidigt tillåta officerarna detta, skulle givetvis uppfattas såsom klasslagstiftning, och denna klasslag skulle framträda starkare ombord på ett fartyg, då man ju där lever under mera sammanträngda förhållanden och den enas rättighet därför måste tydligare träda i dagen gentemot den andras. Vi ha ansett, att nationen kan ha rätt att begära detta offer av och ställa dessa krav på officeren, även om det kan synas, att det är orättmätigt och obilligt att fordra mera av en klass medborgare än av en annan. Men våra officerare befinna sig i en särskild ställning, de stå faktiskt i en undan-

tagsställning, och man kan därför ovillkorligen äga rätt att av dem kräva mera än av andra människor.

För övrigt är det icke enbart inom vårt land, som denna fråga blivit aktuell. Som herrarna kunna finna av utskottets utlåtande, har samma bestämmelse som den här ifrågasatta redan blivit införd såväl i Norge som i Förenta staterna. Jag antager, att när en sådan bestämmelse kan gälla inom en så stor marin som den amerikanska, så bör den även kunna tillämpas här i vårt land med en marin, som är långt mindre än den förra. Den norska regeringen har också godtagit norska stortingets beslut, och vi ha följaktligen två mariner, som redan nu äro torrlagda.

Det har anmärkts, att denna dricka — jag syftar på den lagrade svagdrickan — om den också är hållbar, dock icke skulle vara så smaklig. Vad smakligheten beträffar, tror jag ej det finnes mycket att klaga på härvidlag. Å andra sidan tror jag emellertid, att, om den mindre lyckliga bestämmelsen bortfölle, som ligger däri, att denna svagdricka icke får inbryggas med starkare extrakt än 6%, så skulle det bliva möjligt för våra bryggerier att öka smakligheten. Det föreligger nu från regeringen en proposition, angående vilken jag i övrigt icke vill uttala mig, men som innehåller åtminstone på en punkt en bestämmelse, som jag skulle kunna gå med på, den nämligen, som åsyftar att höja extrakthalten.

Man har vidare gjort den invändningen, att det skulle vara förenat med svårigheter att taga in dessa drycker på mindre fartyg. Ja, då får jag säga mot detta, att, då samma garantier i fråga om hållbarhet lämnats för dessa drycker som i fråga om ölet, så träffar den invändningen även ölet. Även om det emellertid vore svårt att på mindre fartyg taga in större mängder av dessa svagare drycker, så är det ju så, att de större fartygen, moderfartygen, väl alltid ligga i närheten, och följaktligen skulle man icke behöva taga in på de mindre fartygen större mängder än vad som oundgängligen erfordrades och för att drycken skulle kunna hålla sig.

Jag har, herr talman, velat framlägga de synpunkter, som för utskottet varit de bestämmande, då det avgivit sitt utlåtande. Jag kan omöjligt vara med om att bifalla den av herr Gustafsson i Brånsta avgivna och nu försvarade reservationen, då detta skulle innebära i stort sett ett vidblivande vid den nuvarande ordningen. Enligt herr Gustafssons reservation skulle öl och vin alltjämt finnas å fartygen och våra värnpliktiga alltjämt utspisas därmed, och det är just dithän man i främsta rummet velat komma ur den allmänna folkuppfostrans synpunkt, att detta bleve omöjliggjort. Den önskan må nämligen synas fullt berättigad, att våra värnpliktiga vid flottan icke uppmuntras att lägga sig till med en vana, som sedan för dem kan bli till den största skada. Enligt reservationen skulle de värnpliktiga äga rätt att förtära detta öl, och det skulle alltjämt ge-

*Ang. rus-
drycksförbud
å flottans
fartyg.
(Forts.)*

Ang. rus-
drycksförbud
å flottans
fartyg.
(Forts.)

nom statens förmedling få tillfälle härtill. Detta kan ej vara riktigt. Ej heller kan det vara riktigt att stifta *en* lag för manskapet och en annan för officerarna.

Jag skall därför, herr talman, be att ur allmänt stor synpunkt, ur social synpunkt, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ingvarson: Herr talman! Jag tror icke, att det av motionären framställda yrkandet är så oviktigt, att man kan avfärda det på det åtminstone i mina ögon någon liten smula skämtsamma sätt, som reservanten här nyss gjorde. Jag tror fastmer, att det är ganska betydelsefulla spörsmål det här rör sig om. Jag saknar icke alldeles erfarenhet i denna fråga, då jag personligen flera år varit i tillfälle att göra vissa iakttagelser rörande nykterhetstillståndet bland flottans manskap. Jag vill visserligen ingen lasta, men kan ändå icke underlåta att säga, att jag anser, att det nog kunde vara väsentligt bättre ställt med nykterhetstillståndet både bland befäl och manskap vid flottan, än vad som för närvarande är fallet, åtminstone vid flottans huvudstation, där jag bäst känner till förhållandena. Men å andra sidan vill jag icke heller underlåta att säga, att det för visso finnes en mycket stor del av flottans manskap, som äro nyktra och skötsamma människor. Det är snarare förvånansvärt, att tillståndet ej är vida sämre, än det är, så länge spriten får användas ombord i den utsträckning, som för närvarande sker. Men de erfarenheter, som man dagligen vid flottans stationer är i tillfälle att göra, äro av den beskaffenhet, att envar, som har något intresse av dessa spörsmål, ovillkorligen måste önska en förändring till det bättre.

Det har, då denna fråga föregående gången behandlades, från militärt håll rests den invändningen, att det skulle stöta på svårigheter att åstadkomma nödig rekrytering, för den händelse förbud av denna beskaffenhet utfärdades. Härtill vill jag emellertid tillåta mig att peka på ett annat förhållande, som här ej synes vara omnämnt, men som dock torde vara förtjänt av ett visst beaktande. Herrarna torde ha sig bekant, att flertalet av örlogsflottans fartyg, för att icke säga nära nog alla dessa fartyg, uppehålla sig i våra nordliga farvatten med vårt jämförelsevis friska, ofta svala klimat. Så är däremot ej förhållandet med handelsflottans fartyg. En avsevärd del av vår handelsflotta vistas i varmare farvatten. Det oaktat är sprit å dessa fartyg icke i någon form tillgänglig för besättningen ombord. Det är väl sant, att åtminstone högste befälhavaren å dessa fartyg kan hålla sig med spirituosa i en eller annan form, men åtminstone besättningen, folket för om masten, är i avsaknad av spirituösa drycker och kan ej annat än i rena undantagsfall, genom smuggeri eller dylikt, få sprit ombord. Man har haft den bestämmelsen i den gamla spisordningen, att det ingick en tredjedels liter sprit ombord pr vecka och man. Denna bestämmelse har för länge sedan blivit slopad, så att sprit numera icke i någon form vidare ingår i spisordningen. Då sålunda handelsflottans sjöfolk, såsom jag vågar säga på grund av

*Ang. rus-
drycksförbud
å flottans
fartyg.
(Forts.)*

personlig erfarenhet, väl kunna reda sig utan sprit, och då inga klagomål från deras sida försports, ehuru en stor del tvingas att tillbringa långa perioder av sitt liv i de varma farvattnen, vilket ju som sagt icke är fallet med flottans manskap, så är den härvidlag uppdragna jämförelsen sannerligen icke av beskaffenhet att kunna anses bära vittne om behov av sprithaltiga drycker ombord på flottans fartyg.

För övrigt kan man, såsom här redan skett, erinra om att åtskilliga andra länder redan torrlagt sina örlogsfartyg. Jag vill i detta sammanhang särskilt peka på Förenta staterna. Vi nödgas dock erkänna, att det är en högst avsevärd skillnad mellan det farvatten och det klimat, där de amerikanska fartygen uppehålla sig, och där vår svenska flotta i regel rör sig. En stor del av den amerikanska flottan vistas i ett rent tropiskt klimat, där man möjligen skulle kunna anföra denna omständighet såsom skäl för behovet av sprithaltiga drycker. Där har emellertid detta skäl för dylika dryckers tillhållande icke blivit tillmätt någon betydelse. Här däremot anföres det med synnerlig styrka, där det dock är fråga om ett väsentligt svalare klimat än det, den amerikanska marinen har att laborera i.

Nu är det från utskottets sida konstaterat, att man kan anskaffa en måltidsdryck, som håller väsentligt lägre alkoholhalt, men ändå uppfyller de anspråk, som i fråga om hållbarheten ställas på ölet. Då så är, synes mig verkligen, att de skäl som av reservanten blivit anförda, äro av synnerligen svag natur. Ett annat skäl, som reservanten anfört, är, att nykterhetskommittén icke velat fullständigt bannlysa all sprit från passagerarfartyg, och därav har han dragit den slutsatsen, att enahanda bestämmelser härvidlag lämpligen borde gälla även ombord på flottans fartyg. Härtill ber jag få anmärka, att jag för min del icke kan hjälpa, att det förefaller mig, som om skiljaktigheten mellan dessa tvenne fartygstyper är så avsevärt stor, att jag är ur stånd att tillmäta ett dylikt skäl någon som helst betydelse, då det gäller bedömandet av den fråga, som vi här behandla.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Å k e r m a n i Stockholm: Herr talman! Då möjligen någon av kammarens ärade ledamöter av vad den ärade utskottsordföranden anförde angående en episod, som han hört från en västgötmånöver, kunde få den föreställningen, att det skulle vara allmänt, att inom arméns officerskår förtärdes »kollossala» mängder alkohol, som han uttryckte sig, så ber jag att däremot få inlägga en bestämd gensaga. Jag vill visst icke förneka, att det möjligen hänt enstaka gånger, att någon gjort sig skyldig till missbruk av spritdrycker, och detta beklagar jag, liksom jag är övertygad om, att arméns officerskår i gemen beklagar sådana missbruk. Men att inom arméns officerskår skulle förekomma ett allmänt missbruk av spritdrycker, ber jag att bestämt få protestera emot.

Herr Enderstedt sade, att vi redan vid armén för länge sedan borttagit alkoholhaltiga drycker från lägerplatserna, och att då kon-

Ang. rus-
drycksförbud
å flottans
fartyg.
(Forts.)

sekvensen fordrade, att man nu gjorde detsamma i fråga om flottan. Ja, det kan så synas; men jag ber att få framhålla, att det dock är en ganska stor skillnad härvidlag. Vad arméns lägerplatser beträffar, så äro de för närvarande icke så många och bli med varje år som går allt färre, i det i stället kaserner uppstå, vilka förläggas i närheten av städerna. Det är sant, att inom kasernområdena alkoholhaltiga drycker äro förbjudna inom manskapsmässarna. Men möjligheten att få ett glas öl finnes i alla fall, därför att man ännu så länge kan få det ute i staden. Vad flottans manskap och officerare beträffar, så är det den skillnaden, att, så länge de äro ombord, så kunna de icke få något i den vägen, och vistelsen ombord kan vara rätt så länge. Det är således en bestämd skillnad i detta avseende.

Jag kan ju förstå, att man inför det elände, som ett missbruk av spritdrycker *ibland kan* medföra, också påyrkar stränga bestämmelser för att förekomma ett sådant missbruk, och jag kan även ansluta mig till den uppfattningen, att man för att rädda ett fåtal, som äro hemfallna åt detta missbruk, måste pålägga även dem, som icke äro hemfallna åt detta missbruk — och vilka lyckligtvis äro de flesta — vissa inskränkningar i möjligheten att åtkomma och förtära spritdrycker, men jag kan icke finna det riktigt, att det skall göras andra och strängare inskränkningar mot vissa personalgrupper än mot folk i allmänhet, när det icke kan bevisas, att just dessa personalgrupper gjort sig skyldiga till missbruk, eller att ett missbruk kan uppkomma. därest dessa inskränkningar icke göras. Och jag kan omöjligt finna, att vare sig den ärade motionären eller utskottet eller utskottets ärade ordförande eller den siste ärade talaren har kunnat påvisa, att det *ombord* å flottans fartyg varit något missbruk. De ha talat om, att det finnes alkoholister vid flottan. Ja, det är tyvärr sant. Och det har även talats ett och annat om, att tillståndet uti ifrågavarande hänseende kunde vara bättre. Men den siste ärade talaren sade, att han huvudsakligen då menade förhållandena vid huvudstationen. Jag kan således icke finna, att här har påvisats något direkt missbruk *ombord* å flottans fartyg. Och vad frågan nu gäller, det är just förhållandena ombord på flottans fartyg. Jag har icke heller blivit övertygad om, att den omständigheten, att i huvudmåltiden ingår en måttligt tilltagen portion öl, skulle vara något, som kunde föranleda till missbruk, i synnerhet när vederbörande kunna få utbyta denna dryck mot kontant ersättning. Min ståndpunkt är således den, att då det icke kunnat påvisas, att missbruk hos den personalgrupp, det här gäller, förefinnas, vill jag icke för densamma göra några andra inskränkningar än de, som gälla för folk i allmänhet. Under sådana förhållanden kan jag, herr talman, icke annat än ansluta mig till det yrkande, som gjorts av herr Gustafsson i Brånsta, och jag gör det så mycket hellre, som jag icke såsom den siste ärade talaren är alldeles övertygad om, att icke en sådan inskränkning komme att ha menliga följder för rekryteringen av stampersonalen vid flottan.

Herr Kant: Herr talman! Då min medreservant, herr Gustafsson i Brånsta, redan utvecklat skälen för vår reserva-

tion, skulle jag kunnat inskränka mig till att instämma i hans anförande, men jag skulle dock vilja understryka en synpunkt, som han endast mera ytligt berörde.

Ang. rus-
drycksförbud
å flottans
fartyg.
(Forts.)

Då vid förra årets riksdag här i andra kammaren behandlades herr E. A. Nilsons m. fl. motion angående borttagande av artikeln öl såväl ur spisordningen för friska ombord å flottans fartyg som ock såsom extra förplågnad därstädes, framhölls från flera håll, att detta kunde betraktas som en klasslagstiftning, och att det ej vore konsekvent att borttaga ölet för manskapet, då officerare och underofficerare obehindrat finge taga ombord whisky, konjak, punsch och brännvin i hur stora kvantiteter som helst. Detsamma har herr Enderstedt, utskottets ordförande, varit inne på i dag, när han talat om att han icke ville vara med om *en* lag för manskap och *en annan* lag för officerare. Det lärer även, enligt vad som för mig uppgivits, hava varit detta, som föranlett motionären att i år framkomma med motionen i den form, i vilken den nu föreligger. Det synes mig emellertid som om det hade varit mest konsekvent, om motionären därvid begränsat sitt yrkande till det, som herr Gustafsson i Brånsta och jag i vår reservation föreslagit. Ty herr Liljedahl kan väl icke gärna tro, att första kammaren skulle ändrat asikt i denna fråga sedan förra året. När nu första kammaren vid förra årets riksdag icke bifallit motionen om borttagande av ölet för manskap, lär den nog ej heller vara med på att i år bifalla denna motion. Då måste vi således utgå från den förutsättningen, att manskapet fortfarande får behålla sitt öl. Med denna förutsättning som utgångspunkt synes det mig mest konsekvent att hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om sådana bestämmelsers utfärdande, att starkare alkoholhaltiga drycker än öl och det enligt förordningen därmed likställda vinet icke må, annat än för medicinska och tekniska behov, få finnas ombord å den svenska flottans fartyg. Begränsades yrkandet till detta, vore det säkerligen ej heller omöjligt att få första kammaren att gå med härfpå. Detta, mina herrar, vore enligt min mening praktisk nykterhetspolitik, och det är icke så, som herr Enderstedt säger, när han förklarar, att han icke kan vara med om bifall till reservationen, att, om reservationen bifalles, det i stort sett skulle bli samma tillstånd ombord på flottans fartyg som nu, ty ingen lär väl kunna förneka, att ett stort steg i nykterhetsvänlig riktning vore taget, om brännvin, punsch, whisky och konjak icke finge finnas på flottans fartyg.

Herr talman, jag ber få yrka bifall till reservationen.

Herr Liljedahl: Gent emot den siste ärade talaren skall jag be få framhålla, att, om andra kammarens nykterhetspolitik skulle bestämmas av vad första kammaren önskar och vill, så skulle vi aldrig komma ett tuppffjät bortom status quo, ty första kammaren sitter icke inne med någon initiativförmåga i dessa

Ang. rus-
drycksförbud
å flottans
fartyg.
(Forts.)

frågor, utan vad den gör i nykterhetsvänlig riktning, det är frampressat av andra kammaren. När denna kammare tog upp sin strid mot öltskänknigen på lägerplatserna, så föll nämnda fråga gång på gång i första kammaren, och först när kyrkomötet hade uttalat sig för andra kammarens ståndpunkt, lyckades man att vinna även första kammarens öra. Och det kan ju hända, att även i denna fråga vi måste anlita kyrkomötets hjälp gent emot första kammaren.

Det är självklart, att det finnes gott om nykterhet i vår flotta, ty eljest vore de miljoner kronor, som svenska folket nedlägger på sin flotta, alldeles bortkastade pengar. Men, om vi säga, att det finnes gott om nykterhet i vår flotta, så finnes det också gott om dryckenskap, som är representerad offentligt på Stockholms gator och torg, och som riksdagens ledamöter själva kunnat konstatera. Och tror jag, att det är bättre att tänka efter hur man skall få bort det onda, som här finnes, än att sitta och njuta vid åskådningen av det goda, som ju faktiskt också finnes i vår flotta liksom i andra institutioner i detta hänseende. Det finnes en rubrik, som alltjämt återkommer i våra huvudstadstidningar, och den är icke hedrande för vår flotta. Under rubriken »flottistuppträden» vet dagspressen att hålla allmänheten underkunnig om ett ganska stort antal flottisters förhållande till alkoholen. Jag skall blott taga ett enda klipp ur den mycket försvarsvänliga Stockholms-Tidningen för den 11 i denna månad och detta år. Rubriken lyder »Flottistuppträden i Kungsträdgården». Tidningen skriver: »Strax efter kl. 10 på onsdagskvällen i förra veckan uppstod en kontrovers mellan Kungsträdgårdspubliken och de på platsen patrullerande polis-männen, vilken resulterade i en häktning. Anledningen gäve tre berusade flottister, som roade sig med att hoppa, brottas och ställa till bråk i norra delen av parken. De hade flera gånger fått tillsägelse att hålla sig lugna, men då detta icke hjälpte, måste polisen anhålla bråkstakarna. Två av dem följde godvilligt med, men den tredje satte sig till våldsamt motstånd och måste bäras nästan hela vägen till stationen.»

En månad sedan första kammaren förra året hade vägrat att biträda denna kammares beslut att borttaga ölet från flottmanskapets spisordning, innehöll Stockholms Dagblad för den 26 juni 1913 under rubriken »Örlogsmannavärdskap» en artikel om berusade svenska flottister såsom ciceroner för det tyska skolskeppsmanskap, som då gästade vår huvudstad. Tidningens artikel var föranledd av en insändare, ögonvittne till den skandalösa händelsen. Det är en skam för oss svenskar att inför ett främmande lands sjömilitära representanter paradera med fulla flottister. Jag skall ur denna insändare endast läsa upp följande, som utgör en jämförelse mellan de nyktra tyska matroserna och de berusade svenska matroserna. Det heter: »Ännu mer groteskt tedde sig de grupper, där tyskar och svenskar stiftat bekantskap och fraterniserat och svenskar utövade sitt

vård- och ciceronskap med alla en reputerlig alkoholförgiftnings symtom och gester — under det att de korrekta tyskarna då och då diskret hjälpte värdarna att hålla den av dem själva anvisade kursen rätt om än icke stadigt.» Stockholms Dagblad fogar för sin del till denna artikel följande omdöme: »Våra flottister uppträdde på ett sätt, som skadar krigsmaktens anseende, och det är dubbelt olämpligt, när de uppträda som värdar för främmande maktens matroser.» Man kunde förvänta, att vederbörande låtit varna sig av denna sorgliga händelse förra sommaren och sørjt för, att de franska matroser, som för ett par dagar sedan i anledning av det franska presidentbesöket gästade vår huvudstad, att dessa franska matroser erhållit fullt nyktra svenska matroser som värdar och ciceroner, då de skulle bese staden. Men samma skandal upprepades nu som för ett år sedan. Liksom då fingo vi skämmas inför ett främmande lands representanter. Mitt på ljusa eftermiddagen ungefär kl. 5 mötte jag och en annan ledamot av denna kammare ett led matroser, omväxlande franska och svenska matroser, som gingo arm i arm, raglande och skralande fram genom Fredsgatan mot Gustav Adolfs torg. När skall vår flotta förstå, att det är en skam för den svenska nationen, att den på detta sätt inför främmande länders sjömilitära representanter skall paradera med onyktra matroser?

Nu är frågan den: var ligger orsaken till detta olyckliga förhållande? Om man läser igenom de sjömilitära myndigheternas yttranden, som andra kammarens tillfälliga utskott infordrade förra året, finner man, att hela den grundåskådning rörande alkoholfrågan, som omfattas av dessa myndigheter, som skola lägga prägeln på matrosernas uppfostran och upplysning, är präglad av fullkomlig okunnighet i alkoholfrågan. De försvara alkoholen såsom varande ett medel mot förkylning, såsom varande ett medel att stärka manskapets krafter och ett stimulerande medel. Gamla förlegade åsikter tagas fram, om vilka vi veta, att de icke längre duga, utan att sanningen är rakt motsatta.

Jag har i min motion icke, såsom herr Åkerman tyckes antaga, utgått därifrån, att fall av dryckenskap skulle förekomma i rikt mått ombord å vår flotta, utan jag har utgått därifrån, att man genom att bjuda dessa värnpliktige och matroser en halva öl till varje middagsmåltid vänjer dem vid detta ölbruk, så att de, när de sedan få gå i land och roa sig, göra detta på det sätt, att de skaffa sig spritdrycker. Om man däremot hade vant dem dag för dag, vecka för vecka och månad efter månad att äta sin middag utan spritdrycker, att leva ett alkoholfritt liv ombord, så vore det för dem lättare att tillämpa denna levnads-konst när de komme i land.

Men här fordras något mer än förbud, ty med negativa medel när man aldrig det positiva resultat som heter truppuppfostran. Det fordras att befälet självt är levande övertygat om att

*Ang. rus-
drycksförbud
å flottans
fartyg.
(Forts.)*

Ang. rus-
drycksförbud
å flottans
fartyg.
(Forts.)

det går att leva utan alkohol, det fordras att befälet skall kunna säga till manskapet: »Se, vi kunna äta och leva här ombord och roa oss utan att använda spritdrycker!» Det är denna tanke, som måste slå igenom inom vårt försvar, och vi få det aldrig populärt på denna punkt, förrän vi lyckats genomföra denna reform.

Vi måste komma ihåg, att då befälet vistas ombord, så är det icke i egna tillfälliga hem de bo, utan de vistas ombord på svenska folkets egendom, värd miljoner kronor och betalad av hela svenska folket. Då bör befälet icke med dåligt föredöme påverka manskapet, utan tvärtom föregå det med gott exempel.

I denna fråga kan man ha olika principståndpunkt, men för den ståndpunkt, för vilken nykterhetsvännerna iklätt sig sin vapenrustning, för den ståndpunkten måste vi kämpa till dess vi vinna seger. Vi måste, då vi just nu stå i begrepp att utsträcka övningstiden för de värnpliktige, också utsträcka våra fordringar på de värnpliktiges uppfostrare och föregångsmän.

Herr Enderstedt: Herr talman! Herr Åkerman i Stockholm protesterade mot mitt yttrande att nykterheten vid manövrerna icke skulle vara den allra bästa. Jag vill be herr Åkerman studera de insändare och uttalanden som förekommo i själva Stockholms Dagblad efter den stora manövern i Jämtland. Jag har även i ungdomstidningen Polstjärnan läst en liten skiss, skriven av licentiaten Belfrage, om huru det hos manskapet väckte en synnerligen pinsam känsla, då det första de påträffade en natt, då de fått retirera långt in i obygdén och äntligen fingö göra halt, var några vagnar med officerarnas spritkantiner.

Jag skall, om herr Åkerman vill verkställa en undersökning, själv bidra med att lämna några faktiska uppgifter. Jag kan berätta åtskilligt från den stora manövern i trakten av Falköping-Ljung år 1912, och jag kan även berätta något från arméfördelningsmanövern nu senast i Vårgårda. För mig synes det vara klart, att om officerarna förstode sin sak rätt, så skulle de, då de ge sig ut på sina manövrer, där deras skicklighet, omdömesförmåga och fysiska krafter sätts på de starkaste prov, icke taga med sig en enda droppe sprit. Det torde vara möjligt, att vi nästa år i denna kammare få en motion om att denna manöversprit skall försvinna. Så har det skett i Norge, och så måste det ske även här.

Överstelöjtnant Åkerman yttrade vidare, att det är orätt att sätta större fordringar i detta avseende på vissa personalgrupper, särskilt om dessa icke gjort sig skyldiga till något missbruk. Det är dock så, herr Åkerman, att samhället har rätt att på vissa grupper av samhällsmedlemmar ställa större anspråk än på andra. Jag menar, att vi ha rätt att ställa större anspråk på en chaufför, som kör fram en automobil på Stockholms starkt trafikerade gator, än på en dräng på landet, och vi ha rätt att ställa större anspråk på en lokomotivförare, som för fram stora tåg och på vars skicklighet mån-

ga människors liv och välfärd hänger, än på en person, som icke ansvarar för någon annan än sig själv.

Vi ha sett, hurusom lärarna vid våra folkhögskolor allmänt och frivilligt avstått från bruket av spritdrycker därför att de veta, vilken uppfostrande verkan detta deras personliga exempel utövar på deras elever. Våra officerare kunna liknas vid lärare, eller rättare sagt våra officerare äro lärare vid våra militära folkhögskolor, och även där gäller exemplet så ofantligt mycket.

Jag vill till sist säga herr Åkerman det, att jag icke betraktar det såsom nedsättande för våra officerare att vi på dem ställa så stora krav utan tvärtom betraktar jag det som en heder för dem. Vi veta, att dessa officerares exempel betyder så ofantligt mycket för Sveriges värnpliktiga ungdom, och därför är det en heder för officerarna, att vi på dem ställa de allra största krav.

Herr talman, jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr L e a n d e r: Utskottets ärade ordförande, som haft åtskilligt att andraga rörande officerarna vid armén, har dock framhållit, att han icke kunde yttra sig angående sjöofficerarna uti den sak, det här gäller. Jag har ej heller anledning att säga något om dessa senare eller påstå, att de på omätligt sätt begagnat sig av sprit. Ett sådant påstående skulle säkerligen vara överdrivet. Exempel på att även åtskilliga bland flottans officerare en och annan gång alltför flitigt kunna inmundiga spritdrycker skulle nog kunna andragas, och om jag så gjorde, skulle jag icke behöva hänvisa till vad andra talat om för mig, utan till vad jag sett med egna ögon. Men, som sagt, i stort sett tror jag, att man kan säga om flottans officerare, att de äro mycket måttliga i detta hänseende. Jag tror dock, att de för exemplets skull gjorde klokt i, och att det skulle äga stor betydelse, om de åtminstone ombord å fartygen kunde underkasta sig hel avhållsamhet från starka drycker. Den aktning, som underordnade krigsmän böra hysa gentemot sina överordnade, skulle säkerligen icke minskas härigenom, lika litet som disciplinen ombord härigenom skulle lida skada.

Vad flottans underofficerare beträffar, tror jag, att det vore synnerligen nyttigt, om motionärens yrkande kunde bli förverkligat. Vi torde ha oss bekant, att det icke är så få av dessa underofficerare, som under senaste åren erhållit avsked på grund av alkoholism. De ha för övrigt visat sig vara dugliga och präktiga karlar, men på grund av att de dukat under för alkoholismen hava de blivit otjänstbara. I motsats till vad herrar Åkerman och Gustafsson i Brånsta framhållit, vill jag betona, att den undersökning som gjorts har visat, att det är just under det de vistats ombord å fartygen, som grunden till deras alkoholism blivit lagd. Livet ombord är ju ganska enformigt, och det är klart, att en person, som icke har någon större motståndskraft, lätt kan falla för frestelsen att använda sprit till omätlighet. Nu är desto bättre förhållandet med flertalet av flottans underofficerare, att de äro nyktra och präktiga människor, men

*Ang. rus-
drycksförbud
å flottans
fartyg.
(Forts.)*

Ang. rus-
drycksförbud
å flottans
fartyg.
(Forts.)

antalet av sådana, som ha en svag karaktär, är i alla fall så stort, att det väl motiverar motionärens yrkande i denna motion.

Tänker man så på hustrurna till många av dessa underofficerare, så skulle de nog välsigna den dag, då de visste att det icke finnes någon sprit ombord, ty de hade då utsikt att få en större anpart av männens avlöning, än de nu få. Jag har hört detta önskemål många, många gånger uttalas från dessa hustrurs egen mun, och jag anser, att man även måste taga hänsyn till familjernas önskemål och välfärd.

Vad till sist manskapet vidkommer, så bör det vara klart för var och en, att det skulle vara en välgärning för dessa unga män, om frestelsen att bli öldrunkare kunde avlägsnas från deras väg. Hur jag än ser på saken, kan jag icke finna annat än att motionärens yrkande är berättigat. Naturligtvis skulle protesterna mot reformen, om den komme att genomföras, till en början bli ganska starka, men jag tror för min del att dessa protester efter hand skulle lägga sig, och att ganska många, ja de flesta skulle finna reformen god.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Kant: Gentemot vad jag yttrade i mitt första anförande anmärkte herr Liljedahl bland annat, att man icke kunde förutsätta någon initiativförmåga på nykterhetsområdet hos första kammaren. Jag har icke heller hos första kammaren förutsatt någon sådan initiativförmåga. Jag har blott velat begränsa framställningen så, att även första kammaren skulle kunna gå med därpå. Detta har jag tillåtit mig kalla *praktisk* nykterhetspolitik. Ett bifall till motionen och utskottets hemställan kan jag däremot icke beteckna som något annat än en tom demonstration i denna fråga.

Medan jag har ordet vill jag även säga herr Liljedahl en annan sak. Herr Liljedahl uppehöll sig rätt mycket vid den omständigheten, att han hade sett berusade matrosar från flottans fartyg i land. Jag kan icke finna, att det föreligger något sammanhang mellan detta och motionen. I motionen talas om att rusdrycker icke skola få finnas *ombord* å den svenska flottans fartyg. Om matroserna sedan berusa sig i land, är ju det en annan sak. Jag tror icke, att ens herr Liljedahl kan påstå, att den tredjedels liter öl, som flottans manskap får ombord, kan hava bidragit till det rus som herr Liljedahl vid de omförmälda tillfällena iakttagit, och ännu mindre kan den väl hava bidragit till att franska matrosar samtidigt varit berusade.

Herr Liljedahl: Det var en högst egendomlig uppfattning, som herr Kant uttalade. Om en pojke springer omkring på gatan och uppför sig otillbörligt, så säger man väl om honom, att det beror på, att han är illa uppfostrad. Det beror på hemmen, på föräldrarna eller på lärarna. Om en värnpliktig på ett kompani uppför sig oskickligt och berusar sig, så går rege-

mentschefen till kompanichefen och talar med honom och tillsäger honom, att han skall bättre uppfostra sitt folk. På samma sätt är det med en matros vid flottan. Om han uppför sig oskickligt på Stockholms gator, så beror naturligtvis det ej minst på att marinbefälet icke tillräckligt uppfostrat honom. Allt detta framhöll jag så tydligt i mitt yttrande, att jag hoppades, att herr Kant skulle uppfattat det.

*Ang. rus-
drycksförbud
å flottans
fartyg.
(Forts.)*

Härmed förklarades överläggningen slutad. Efter det herr tal-
mannen framställt propositioner först på bifall till utskottets hem-
ställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den vid
utlåtandet fogade reservationen, blev utskottets hemställan av kam-
maren bifallen; och skulle jämlikt § 63 riksdagordningen detta be-
slut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 10.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6,
angående herr Molins i Dombäcksmark motion, nr 170, om skri-
velse till Kungl. Maj:t angående skogsvårdsintressets beaktande vid
uppgörandet av planer för avdikningsanslagens användande m. m.
föredrogs härpå; och yttrade därvid

*Ang. avdik-
ningsanslagen
m. m.*

Herr Molin i Dombäcksmark: Herr talman! Då jag inom
utskottet varit närvarande vid detta ärendes behandling och icke
antecknat någon reservation till betänkandet, så skall jag be att
med några ord få angiva orsakerna, varför jag kommit att bi-
träda utskottets förslag. Motivet därtill är, att utskottets utlå-
tande i vad det avser första punkten i min motion i sak sam-
manfaller med mina åsikter i frågan.

Till frågans förhistoria hör, att Västernorrlands läns landsting
i skrivelse till Kungl. Maj:t anhållit om just samma sak, som jag
velat, att riksdagen nu skulle anhålla om hos Kungl. Maj:t. Denna
skrivelse blev remitterad till lantbruksstyrelsen och väg- och vat-
tenbyggnadsstyrelsen för avgivande av utlåtande. Utlåtandena
från de kungliga styrelserna gingo dock stick i stäv emot land-
stingets åskådning, och Kungl. Maj:t har lämnat framställningen
utan något avseende, vilket framgår av statsverkspropositionen
vid föregående riksdag under nionde huvudtiteln, punkt 47. Med
anledning därav tog jag mig friheten att väcka motion med fram-
hållande av de åsikter, som framstälts av Västernorrlands läns
landsting. Nu har utskottet genom hänvändelse privatim till
lantbruksstyrelsen fått den upplysningen, att hädanefter hinder
icke kommer att möta för att de synpunkter, som blivit fram-
ställda i motionen, skola få komma till sin rätt. Utlåtandet i
vad avser första punkten är enligt mitt förmenande så bra, att
jag icke har någon anledning att däremot framställa någon
som helst anmärkning. Jag kommer naturligtvis att begagna mig
av detta utlåtande, som ju inom kort blir andra kammarens me-

Ang. avdik-
ningsanslagen
m. m.
(Forts.)

ning. Jag kommer nämligen att giva landstinget i Väster-
norrlands län kännedom om frågans läge och föreslå landstinget
att vidtaga de åtgärder, som kunna anses lämpliga för frågans
genomdrivande. Detta angående den första punkten i motionen.

Beträffande den andra punkten får jag säga, att jag hyser
en annan uppfattning än utskottet. Jag finner nämligen icke i
likhet med utskottet, att man bör vänta, tills vetenskaps-
männen i Finland, Tyskland och Amerika tillräckligt sysselsatt
sig med frostdikningsproblemet. Emellertid har jag icke velat
hålla så strängt på den andra punkten för att icke riskera, att
utlåtandet om den första punkten på något sätt skulle avtrubbas.

Herr talman, jag har intet yrkande att framställa.

Vidare anfördes ej. Sedan herr vice talmannen, som under
herr Molins i Dombäcksmark yttrande övertagit ledningen av kam-
marens förhandlingar, framställt proposition i ämnet, biföll kam-
maren utskottets hemställan.

§ 11.

Ang. jordfrå-
gans lösning.

Härefter förelåg till avgörande andra kammarens fjärde till-
fälliga utskotts utlåtande, nr 7, angående herr Lindhagens motion,
nr 157, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ett målmedvetet och
planmässigt arbete för jordfrågans lösning.

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde till-
fälliga utskott hänvisad motion, nr 157, hade herr *Lindhagen* före-
slagit, att riksdagen ville anhålla om Kungl. Maj:ts intresserade
överbäggande, huruvida det ej vore oundgängligt och i varje fall gag-
neligt, att nu omsider i arbetet på jordfrågans lösning lades en
ledande tanke och en ordnande hand på denna sak i sin helhet eller
med andra ord att frågan målmedvetet och planmässigt fördes fram
såsom en bland de främsta på statsmakternas dagordning.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till
någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Reservation hade dock avgivits av herr *Molin* i Dombäcksmark,
vilken inom utskottet yrkat, att andra kammaren för sin del
måtte bifalla motionen.

Efter uppläsandet av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Molin* i Dombäcksmark: Som herrarna behagade fin-
na, har jag vid utlåtandet fogat en reservation emot utskottets
hemställan, att denna motion icke skall till någon andra kam-
marens åtgärd föranleda. Jag har därvid letts av samma grund-
tanke som motionären, nämligen att den massa utredningar och
det stora kaos, som råder i jordfrågan, på något sätt måste
bringas i inbördes sammanhang. Det har nämligen kommit till
den punkten nu, att det kräves en *utredning angående utredningarna*.
Jag har i likhet med motionären ansett, att här behövs en
opinionsyttring till förmån för ett regeringsprogram i jordfrå-

gan. Emellertid har jag i reservationen nedtecknat åtskilliga mina egna funderingar, som jag icke kan begära, att andra kammaren skall göra till sina. Med hänsyn till att reservationens motivering såväl som motionens innehålla partipolitiska betraktelsesätt från olika utgångspunkter, kan jag icke yrka bifall vare sig till reservationen eller motionen, utan inskränker jag mig till att kort och gott yrka bifall till motionens och reservationens gemensamma kläm.

Ang. jordfrågans lösning.

(Forts.)

Herr Bäckström: Herr talman! Herr Molins långa och för honom karakteristiska reservation vill jag naturligtvis icke trötta kammaren med att bemöta i detalj; men jag måste på det djupaste beklaga, att sådant, som däri finnes, kan förekomma i en reservation, då något motsvarande alls icke förevarit i utskottet. Herr Molin må ju ha sina funderingar för sig, men han bör dock icke framföra dem så, som om utskottet haft dem och framburit desamma.

Vi ha inom utskottet haft samma mening som herr Molin, att det vore gott, om man finge en ledande princip, när det gäller behandlingen av de många frågor, som kunna hänföras under vad motionären kallar jordfrågan. Vi ha kunnat gå med på reservantens uppfattning och resonerat ungefär likadant som han, då han säger: »Såsom skäl emot kravet på att ett regeringsprogram i jordfrågan uppgöres just nu har framställts, att åsikterna i ämnet äro så delade. Regeringar av olika partifärg komma att avlösa varandra, vadan kravet på ett regeringsprogram ej skulle ha någon verkan åtminstone att föra frågan framåt.» Utskottet har dessutom om den saken framhållit, att »några bärande förslag eller riktlinjer för det omfattande jordproblemets utredning och realiserande, vilka såsom samlande kunnat läggas till grund för ett tillstyrkande av motionärens framställning, har utskottet med allt erkännande av åtskilliga allmänna sanningar uti motionen icke funnit». Då borde, tycker man, herr Molin också kunnat enas med utskottet i dess hemställan, ty herr Molin har ju icke heller kunnat komma fram med några riktlinjer eller bärande grunder för en skrivelse i motionens syfte.

När herr Molin fortsätter i reservationen och vill göra troligt, att utskottet varit av en annan mening än han och motionären, därför att vi nu hava en högerregering, då måste jag säga, att det är alldeles fria kompositioner. Utskottet har icke klassificerat regeringarna och deras lämplighet att avfatta ett program i jordfrågan. Det är endast på den grunden utskottet fotat sitt beslut, att det ansett, att ett program i jordfrågan bör komma fram genom det levande livet och folket självt och att genom en kraftig folkopinion så småningom bör skapas just det program, som här sättes i fråga. På detta sätt böra vi komma till en ledande tanke för jordfrågans lösning och icke på något konstlat sätt.

Ang. jordfrå-
gans lösning.
(Forts.)

Herr Molin ordar om en räddhågans ande, som i detta fall bemäktigat sig utskottet och riksdagen, och talar om det ömsesidiga misstroende, som gör, att det icke kan komma fram en opinionsyttring. Sådana uttalanden må stå för hans egen räkning. Herr Molin vet fullt ut lika väl som varje annan medlem inom utskottet, att vi inom utskottet önskat just detsamma som motionären åsyftar, nämligen enhetliga principer vid jordfrågornas handläggning. Men när vi icke kunnat påvisa några riktlinjer eller direktiv för den lösning av den omfattande frågan, som motionären och reservanten avsett, så ha vi ansett, att det måste anstå, tills frågan mognat. Herr Molin säger i sin reservation, att han till den grad frigjort sig från partipolitiska skrupler, att han kan intaga vilken ståndpunkt som helst. Ja, det är ingen som tänkt annat om herr Molin, men att särskilt framhålla detta, tycker jag vittnar mera om övermod än om mod. Man kan mycket väl vara fri från räddhågans ande utan att därför ständigt stå som reservant. Och när herr Molin talar om misstroende, så tycker jag också, att inte minst han borde vara försiktig.

Utskottet har som jag sade nyss, ansett, att motionären icke givit några riktlinjer, och då frågar reservanten: »Är det då så alldeles nödvändigt, att riksdagen på förhand klavbinder Kungl. Maj:t genom instruktioner om hur Kungl. Maj:t skall förfara vid uppredandet av det kaos, vari jordfrågan för närvarande befinner sig, vilket kaos ingen, som gör anspråk på vederhäftighet, kan förneka?» Härtill svarar jag, att utskottet har ansett, att det anstår icke riksdagen att bara upphäva nödrop och jämmerkri. Skall riksdagen skriva till Kungl. Maj:t, så bör den ha klart för sig, vad den tänker och vill och vad den har för botemedel att komma åt de missförhållanden, som anses råda. Det kräves ju, att man anvisar någon väg, som man kan gå. Men det sker icke i motionen, fastän motionären i allmänna ordalag talat om åtskilliga utvägar. Och reservanten har ännu mindre kunnat framleta några direktiv. Reservanten säger: »Jag vill framhålla, att det bästa direktivet är, att Kungl. Maj:t har fria händer vid ordnandet av det stora planläggningsarbetet», och så vill han, att sakkunniga, ju färre dess bättre, skola utforma detta arbete. Ja, detta är det enda resonliga i hela reservationen, och det är just taget från utskottsutlåtandet, ty vad säger utskottet om den saken? Jo, som herrarna läst i betänkandet, står det där, att »utskottet hyser den livliga förhoppningen, att statsmakterna komma att ha blicken riktad på förefintliga missförhållanden beträffande även jordfrågan och att denna, allt eftersom de många olika detaljfrågorna bli utredda, kommer att läggas under enhetliga huvudprinciper». Och »motionären själv», säger utskottet, »framhåller vid talet om det allt mera vanliga tillkallandet av sakkunniga inom departementen, hurusom detta förfaringssätt tydligen är en förelöpare till departementalreformen, enligt vilken hos departementschefen skall

koncentreras möjlighet till enhetligare och kraftigare ledning enligt regeringens avsikter». Men utskottet finner sig icke »kunna föreslå några direktiv för en under nuvarande förhållanden mera målmedveten planläggning av arbetena på den omfattande jordfrågan, vilka utan att försena detaljfrågornas lösning bättre skulle tillgodose sammanhanget i det hela».

*Ang. jordfrå-
gans lösning.
(Forts.)*

Så har ju herr Molin gjort en originell jämförelse mellan programmet för försvarsfrågan och ett program för jordfrågan, med denna jämförelse har jag ingen anledning att gå in på.

Herr Molin säger vidare på ett ställe i reservationen: »Såsom ytterligare skäl, varför motionen bör avslås, har framhållits, att ett bifall till motionens kläm ovillkorligen skulle innebära, att bifall även givits till varje mening, varje idé, ja, till varje bokstav i motionens motivering.» Varest något sådant uttalats vet jag sannerligen icke, men inom utskottet har det icke talats i den riktningen. Vore det nu en annan än herr Molin, som framkommit med slika uttalanden, så vore det sannerligen högst beklagligt. Utskottet har i utlåtandet påvisat, att det är just sakskalet, som ligga till grund för vad utskottet uttalat, och ingenting annat.

Sedan säger reservanten, att skäl, som finnas bakom i osynlig mätto, hava varit bestämmande. Jag protesterar också mot ett sådant uttalande från en utskottsledamot. Utskottet har icke haft några osynliga motiv, utan motiven äro framlagda klart och tydligt i utlåtandet. Och jag tror, att de äro fullt bärande för det yrkande utskottet kommit till.

Så säger också reservanten: »Ett annat argument för avslag å motionen är, att andra kammaren redan 1912 för sin del avslagit en liknande motion», och vidare talar han om sådana argumentens ohållbarhet samt omnämner en motion, som nyss behandlats i riksdagen, där utskottet låtit bestämma sig av andra kammarens mening och icke av sin egen mening. Herr Molin resonerar tydligen som om han ville göra gällande den satsen: »Utskottet, det är jag.» Har utskottet en annan mening, än herr Molin, så underordnar sig utskottet kammaren och är icke självständigt. Jag vågar protestera mot en sådan argumentering. Har riksdagen nyligen uttalat sig i en sak, vari något väsentligt nytt sedan icke framkommit, bör väl utskottet icke i all rimlighets namn ignorera vad riksdagen sagt, ty skulle man i riksdagen göra som herr Molin vill, då finge riksdagen sannerligen ett drygt arbete, även om den bleve ständigt arbetande.

Ja, det är en hel del märkvärdiga uttalanden, som herr Molin gjort i sin reservation, men som jag nämnde inledningsvis, vill jag icke gå in på att bemöta dem. Jag vill endast säga, att jag tror, att andra kammaren kommer att intaga den ställning till motionen som den bör. Herr Molin tror icke själv på motionen och ej heller på den sak, som han själv förfäktar som reservant, och såvitt jag förstod honom rätt vågar han till och med uttala, att herr Lindhagen icke själv tror på möjligheten av att

Ang. jordfrå-
gans lösning.
(Forts.)

vinna de önskemål han framställt. Vad tjänar det då till att ställa till med ett onödigt skrivande och ordande? Herr Molin underkänner ju alltsammans och hänvisar i stället till »Jordprogrammet» av en viss Adolf Åström, ehuru han också gjort det reservationsvis, ty reservationer höra nu en gång för alla till herr Molins speciella område.

Till slut vill han också misstänkliggöra utskottet, då han påstår, att det handlat partiskt mot herr Lindhagen, när motionen icke införts i utlåtandet. Det är också ett alldeles oriktigt påstående. Att icke motionen avtryckts beror på ett beslut av utskottet, vilket herr Molin själv varit med om att fatta, märkvärdigt nog utan att reservera sig. På samma sätt förfors ju exempelvis med herr Åkerlunds tullmotion, som behandlades här i kammaren för icke så länge sedan.

Slutligen gör herr Molin ett tillkännagivande, att han i denna fråga varken erhållit, mottagit eller begärt något direktiv för sitt uppträdande. Det behövde herr Molin nog icke säga, ty inom denna kammare liksom eljest är herr Molin nog känd för att vara mycket besläktad med mannen, som gör vad som faller honom in; men vill herr Molin med sitt tillkännagivande insinuera, att inom utskottet i övrigt handlats under tryck från något håll, ber jag få säga, att vi andra handlat fullt otvunget och fritt och fattat vårt beslut på grund av sakliga skäl.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen av kammarens förhandlingar, anförde:

Herr Lindhagen: Det är ju ganska lätt för ett utskott och en utskottsordförande att inför kammaren helt frankt förklara, att motionen saknar riktlinjer o. s. v., o. s. v., då utskottet bringar till kammarens kännedom sina egna åskådningar, men utestänger kammarens ledamöter från kännedom om motionärens egna framställningar. Just detta utskott lär dock — och det tycker jag är mycket beaktansvärt — taga in motionerna i sina utlåtanden även när de väckts vid samma riksdag. Men i detta fall liksom även beträffande herr Åkerlunds motion har av någon anledning så icke skett. Det är således ett undantag, som väl skulle bero på, att motionen är för lång och att därför kammaren icke skulle behöva taga kännedom om densamma. Nu ha vi en andra riksdags på detta år, och då ha motionärerna på uppmaning från vederbörande icke tagit in motiveringen utan åberopat sin skäl vid förra riksdagen. Så har även här skett, och jag finner det därför så mycket mera angeläget att dessa motioners innehåll bringas till såväl alla nyvalda ledamöters som även alla omvaldas kännedom, vilka icke ha lösa motionshäften i handen. I detta avseende innebär jordbruksutskottets utlåtande över vattenrättslagstiftningen, som i dag ligger på kammarens bord, ett aktningss-

värt förfarande. Här föreligger nämligen en motion av mig av samma vidlyftighet, och denna har jordbruksutskottet i sitt betänkande ordagrant intagit, så att de av kammarens ledamöter, som vilja det, kunna få kännedom om den, vilket jag tycker är riktigt, om man intresserar sig för och vill hjälpa en motionär, som nedlagt mycket arbete på sin motion, så att han i själva verket icke skrivit för tomma luften utan för medlemmar av kammaren. Det är nämligen så, att man icke hinner läsa kursivt alla motioner, förrän vid själva handläggningen i kammaren. De flesta ledamöterna komma sålunda först då i tillfälle att taga kännedom om motionernas innehåll. Ha de då icke motionerna i sin hand, gå de förbi ärendena och döma efter uttalanden av auktoriteter.

Jag hörde av herr Molin, att han ensam i utskottet hade något större intresse för denna motion och ville reservera sig. Jag bad honom då framföra till utskottet en önskan om, att, såsom brukligt vore, vid utskottsbetänkandet skulle åtminstone häftas ett exemplar av motionen, vilket icke skulle föranleda ökade kostnader, då det upplysts, att tillräckligt antal exemplar härför funnes, och att dessa ändå komme att kastas bort, då riksgäldskontoret endast brukade behålla 25 exemplar. Nu säger herr Molin, att även detta av mig framförda önskemål mötte ett kompakt motstånd från utskottets sida. Jag vill härtill säga, att det förhållandet i alla fall giver ett visst fog för den åsikten, att utskottets intresse för saken icke varit det allra yppersta.

Då jag nu i alla fall ber att få säga några ord om utskottets utlåtande, fastän herrarna tack vare utskottet icke alls ha någon kännedom om motionen på få undantag när, så talar jag egentligen om en sak, som ni icke kunna omfatta, men det är dock min skyldighet att säga några ord på samma gång jag tackar jordbruksutskottet, för att det förfarit på ett detta tillfälliga utskott motsatt sätt.

Utskottet har bragt till kammarens kännedom om motionen endast det, att den har en särskilt utförlig motivering, och att den vittnar om det varmaste intresse och kärlek för jordfrågans bästa möjliga lösning. Det är alltsammans. Nu har emellertid utskottet börjat med att förklara, att utskottet delar motionärens uppfattning om önskvärdheten av enhetliga ledande grundsatser vid handläggningen av den mängd spörsmål, som falla under benämningen jordfrågan. Där-om äro utskottet och jag således eniga. Så kommer nästa fråga. Har det vid handläggningen av dessa jordfrågor brustit i denna enhetlighet? Härom uttalar sig icke utskottet direkt men bestrider det ej heller samt säger längre fram i betänkandet, att utskottet hoppas, att denna enhetlighet framdeles skall kunna genomföras. Däri ligger ett erkännande, att det för närvarande icke råder någon enhetlighet. Vi äro således eniga, utskottet och jag, för det första om att lägga enhetliga synpunkter på jordfrågan, och för det andra, att detta för närvarande icke göres.

Beträffande sedan själva frågan huruvida vi inför dessa skriande missförhållanden skola göra någonting eller icke göra

Ang. jordfrå-
gans lösning.
(Forts.)

någotting, skilja sig emellertid våra vägar. Utskottet säger för det första, att motionen icke innehåller några bärande förslag. Jag skall då be att få säga några ord om den saken. Detta uttalande innebär ett ofantligt underkännande av motionen, som ju enligt utskottet dock både är så vidlyftig och innefattar så mycket kärleksfullt och intresserat arbete. Emellertid innehåller varje kapitel en del uppslag. Jag vill då först säga, att motionen delar jordfrågan i två delar, varav den ena omfattar den sociala jordfrågan och den andra agrarpolitiken, och att det är egentligen den sociala jordfrågan motionären syftar på, ehuru den hänger mycket nära ihop med den agrarpolitiska. Vidare har motionären framhållit att det är fyra huvudpunkter, som frågan sönderfaller i, nämligen:

För det första ett förnuftigt bruk i produktionens och konsumtionens intresse av landets speciella naturrikedomar, som utgöras av skogar, vattenfall, gruvor och torvmossar,

För det andra nödvändigheten att bereda landets befolkning jord för jordbruk och bostäder samt trygghet i besittningen av jord och bostäder,

För det tredje att skapa kredit, som hjälper folket i dess strävan till jordbruk och bostäder och icke stjälper och

För det fjärde slutligen den stora frågan om upplysning och självansvar, som på detta liksom andra områden är kulturens främsta medel och mål, och för vilka uppgifter lagstiftningsåtgärderna äro ämnade att något jämna och trygga vägarna.

När man nu kommer fram till dessa bärande synpunkter, som utskottet anser alldeles saknas, vill jag först framhålla, att när man söker bedöma dessa frågor, så gör man klokt i att söka framhålla det ideal, som bör vara ledande. I det hänseendet har motionären framhållit två synpunkter, som han för sin del anser vara bärande, mycket bärande till och med. Den ena är att vi skola sträva till att varje människa skall anses hava en naturlig rätt till jorden och rätt att få sitt oavvisliga behov av jord tillgodosett. Den andra är att jorden skall tjäna produktionen och konsumtionen och individernas krav på frihet och således icke utnyttjas som handelsvara och icke användas till jordocker. Om man sätter sig ned och bedömer jordfrågans detaljer på förenämnda fyra områden, och lägger dessa två huvudsynpunkter på allt som är gjort och allt som bör göras, så undrar jag, om icke vår blick på allt detta härigenom kommer att vidga sig alldeles ofantligt. Om man från dessa synpunkter ser på jordfrågans detaljer, tror jag mig kunna försäkra den ärade utskottsordföranden om att, redan dessa synpunkter skola visa sig ofantligt bärande.

Emellertid har motionären även velat framhålla några bärande synpunkter för den mera socialpolitiska delen av jordfrågan och har då uppräknat fyra riktlinjer i detta avseende.

För det första kan det icke vara tillräckligt, att jordfrågan löses blott med stöd av den privata ekonomiska utvecklingen, som är styrd av ödet och det enskilda godtycket, utan att man även måste bereda

plats och verksamhet för de sociala synpunkterna, det vill säga om-tanken om allas rätt och bästa. Går man sedan till särskilda delar av jordfrågan, och lägger denna synpunkt på dem, så skall man få en myckenhet uppslag, som visa, att det ligger något särdeles bärande i just denna riktlinje.

För det andra har motionären framhållit, att man skall se till, att det som behöver skyddas eller hjälpas fram, får den erforderliga hjälpen i alla erforderliga avseenden, och att alla, som behöva denna hjälp, också få den, varhelst de befinna sig och oavsett om de äro många, få eller en enda. Går man med denna synpunkt eller denna föresats till jordfrågans detaljer, så skall man finna, vilka stora luckor, som komma till synes exempelvis i detta trettiotal kommittéers arbete, som åberopats i motionen, och då öppna sig vida perspektiv för vart man bör komma i jämförelse med var man är.

För det tredje är det icke såsom man vanligen tror så, att allt kan hjälpas därmed att man skaffar arbetstillfällen i förhoppning om att slumpen skall foga, att var och en blir därmed betjänt. Detta är det vanliga receptet i industrialismens tider och har också av emigrationsutredningen rekommenderats såsom det väsentligaste medlet till jordfrågans lösning. Men detta är icke nog, fastän jag vill erkänna, att det är en viktig sak, utan det fordras en annan sak också, nämligen att man skall se till, att vid dessa arbetstillfällen den arbetande också blir oberoende och tillförsäkras en varaktig utkomst, så att vad han i detta avseende utträttar för sig icke kan i framtiden omstörtas av den enskilda företagsamheten. Detta är väl en riktlinje om någon, som bör läggas på frågan. Man kan gå till jordfrågans olika detaljer och lägga även denna synpunkt på dem, och även då skola vi, tror jag, få många verkligt bärande uppslag.

Den fjärde synpunkten är, att man skall komma ihåg, att det här också gäller släktets fysiska och andliga hälsa, i vilka avseenden jordfrågan spelar en huvudroll, särskilt om man tänker på industrialismen och storstäderna, som genom sitt grepp på jordfrågan verka ödeläggande på dessa saker. Arbetarna få där inom industrien arbeta i instängda lokaler och bo i stora hyreskaserner utan frisk luft och naturglädje. Därmed sammanhänger också, att det mer och mer måste bli rum för den jordbrukande befolkningen, vilken är den, som på grund av sitt levnadssätt uppehåller släktet, som förbrännes i storstäderna och inom industrien. Detta är ett livsproblem. Läger man denna synpunkt på alla jordfrågans detaljer, vilka bärande uppslag får man icke då?

Jag tror, att utskottet knappast läst min motion, och ännu mindre, att det gjort sig möda med att fatta, vad som är det bärande i denna motion. Detta må vara ursäktligt i riksdagsbrådskan, men då må det också ursäktas mig, att jag upptager kammarens tid för att förklara något av det som utskottet icke begripit.

Den tredje avdelningen av synpunkter är den så att säga mera dagspolitiska delen. Till vägledning har jag åberopat — för att nu tala i mitt eget namn — en del motioner, som jag varit med om att väcka vid denna riksdag, t. ex. angående naturrikedomarnas utnytt-

Ang. jordfrå-
gans lösning.
(Forts.)

jande (vattenfallen, gruvorna och torvmossarna), en social arrendelagstiftning, städernas bostadsfråga, social expropriation o. s. v. Jag har hänvisat just till dessa motioner såsom exemplifieringar. Om utskottet gått till dem och läst dem, skulle det där funnit en detaljuppräknig av vad som brister i det nuvarande utredningsarbetet och av vad som bör göras i stället. Likaledes har jag hänvisat till den nuvarande banklagstiftningen och visat, vad som brister i detta avseende. Här finnes således en myckenhet bärande anvisningar, jag tror, att de äro ganska riktiga.

Nu säger utskottet vidare, att det icke finns några bärande förslag, »vilka såsom samlande kunna läggas till grund för ett tillstyrkande av motionärens framställning». Det är möjligt, att utskottet velat säga, att förslagen kanske äro bärande men icke samlande. Detta är icke tydligt uttryckt, men det kan tänkas, att detta är utskottets ståndpunkt. Ja, utskottet kan hava rätt i, att de icke äro samlande, men vilka förslag äro samlande? Har utskottets ärade ordförande endast röstat för saker, som äro samlande, eller har han icke röstat även för andra saker? Har utskottets ordförande aldrig varit med om en opinionsyttring i en fråga, som han tyckt bör komma fram, även om icke alla andra velat samlas därom? För min del har jag nu ansett, att jordfrågan är så ofantligt vidlyftig, och det är i alla fall så, att alla människor, vilket parti de än tillhöra, hava en känsla av, att det är en ofantligt viktig sak. Därför har jag trott, att några allmänna synpunkter — kanske icke så mycket de allmännaste ideella synpunkterna, om jord åt alla m. m., icke heller detaljsynpunkterna, som framförts i vissa speciella motioner, utan mellanlagret av riktlinjer, som det talas om i motionen i fyra punkter — dessa har jag tyckt var något som, så att säga, är allas egendom i medvetandet, något som man kan samla sig om. Varom icke, så får var och en framföra de skäl och riktlinjer, som han helst vill ena oss om. Någon annan utväg hava vi icke i denna ofullkomliga värld och i denna ofullkomliga riksdag. Det är detta, som man får falla tillbaka på, vilket motionären också gjort. För min del har jag gärna velat anföra de riktlinjer, som jag anser böra ligga till grund vid denna frågas lösning. Oavsett detta har jag trott, att man skulle kunna intressera sig för ett allmänt uttalande, som utskottets ärade ordförande kallat ett nödrop och ett jämmerrop. Jag återkommer här till den uppfattning, som jag förut anført vid denna riksdag, nämligen att vi här borde hava samma utväg som i andra parlament, där man har möjlighet att giva uttryck för en opinion i en viss sak utan att gå in i detaljer, d. v. s. möjlighet att rösta för en dagordning såsom vägledning för regeringen, att detta önskar parlamentet att den skall taga itu med. I denna fråga tycker jag, att vi kunde få till stånd en sådan dagordning, då utskottet varit ense med motionären om, att det hela ligger i ett kaos. Jag ber att få instämma med den ärade reservanten, vars reservation, trots vad utskottets ordförande haft att anmärka mot detaljerna i hans motivering, innefattar ett varmt erkännande av frågans stora vikt och vari framhålles, hurusom det är av vikt, att man icke stannar vid negationer, utan försöker göra något

positivt genom att, för vinnande av enhetlighet och kraft och uppnående av ett snabbare resultat, uppmana regeringen att med den makt, som den sitter inne med, verkligen på annat sätt än hittills taga itu med denna fråga.

Nu tycker utskottet, att motionären själv visat en viss tvekan, då det gäller motionens djupaste syftemål. Jag förstår icke, vad utskottet menar, men det måste bero på en missuppfattning från utskottets sida av motionens riktlinjer, vilka utskottet som sagt tydligen icke haft tillfälle att sätta sig in i fullständigt. Jag skulle, om utskottet velat, kunnat i ett föredrag närmare utveckla detta, ty det är svårt att begära, att ett utskott skall i en så vidlyftig fråga kunna följa motionens alla synpunkter, utan utskottet måste naturligtvis därvid kunna komma till korta. Det har här också visat sig, att utskottet verkligen kommit till korta, då det säger, att motionären själv röjer »en viss tvekan, när det gäller såväl motionens djupaste syftemål som vanskligheterna att nå detsamma». Han säger t. ex. på ett ställe: »Med hänsyn till de många intresse motsatserna i jordfrågan synes det vara tillfyllest och tillrådligast att i riksförsamlingen erinra allenast om det stora kaos, som äger rum, och om frånvaron av system i det hela samt låta regeringsmakten själv bestämma sina egna riktlinjer, vilket som sagt alltid måste komma att föra frågan framåt till något bättre.» Och på ett annat ställe, efter en kortfattad redogörelse för bortåt ett trettiotal regeringskommittéer och kommissioner, som haft eller hava jordfrågan under handläggning, heter det: »Förestående uppräknig av de viktigaste regeringsinitiativen i jordfrågan lämnar en bild över, hur denna så småningom änyo arbetar sig fram.»

Ja, det första yttrandet överensstämmer fullkomligt med vad jag nyss sade, att vi behöfde åtminstone hava en dagordning, vari regeringen uppmanas att sätta denna fråga främst på dagordningen. När den nu tager upp stora frågor av eget initiativ — och särskilt försvarsfrågan, såsom herr Molin anmärkt i sin reservation — för att undersöka desamma i hela deras vidd, varför blir då den stora jordfrågan aldrig upptagen? Det beror kanske ytterst på, att den aldrig haft någon målmedveten representant inom någon regering, som verkligen intresserat sig för saken.

Det vore vidare verkligen olyckligt, om så icke vore fallet, att de olika sidorna av denna fråga så småningom arbetade sig fram; men frågan blir nu löst utan enhetlighet, och den kunde dock arbeta sig fram fortare och på ett bättre sätt, om man finge den ledning och den målmedvetenhet, som jag förordat.

Utskottet slutar emellertid med den förhoppningen, att statsmakterna skola hava blicken riktad på missförhållandena. Utskottet hyser livlig förhoppning om, att statsmakterna skola hava detta, men jag får verkligen säga, att icke äro de förhoppningar, som jag hyser till en statsmakt, sådan som riksdagen, så synnerligen livliga efter detta utskottsutlåtande. Vad regeringen beträffar, vet jag av egen erfarenhet, att den visserligen av nödvändighetens makt drivits till att anse, att denna fråga hör till de saker, som äro av betydelse,

Ang. jordfrå-
gans lösning.
(Forts.)

Ang. jordfrå-
gans lösning.
(Forts.)

och att den därför under trycket av händelserna tager upp den slumpvis. Det är så utskottet vill låta det vara. Men vad kunna vi då hava för förhoppning till statsmakterna, så beskaffade som de nu äro i detta fall, en ointresserad regering och en, enligt utskottets mening, inkompetent riksdag?

Utskottet har slutligen ansett, att om man skall taga upp denna sak, det icke gärna kan ske utan att försena detaljfrågornas lösning. Möjligen ligger däri en antydning, att, när allt kommer omkring, det kanske är bäst att försätta på samma sätt som nu. Utskottet har emellertid icke skrivit fullt så. Det är riktigt, att man icke bör försena detaljfrågornas lösning, men man bör å andra sidan se till, att lösningen icke blir så dålig, att den för framtiden binder och ofantligt försenar dessa detaljfrågors riktiga lösning, och det är därför, som det är viktigt, att man lägger allmänt ledande synpunkter även på detaljfrågorna, innan de lösas, så att de icke lösas fast, utan lösas framåt, dit man vill komma.

Så har utskottet till sist sagt, att sedan frågan senast var före i riksdagen, har icke något inträffat, som varit ägnat att bjuda utskottet att nu intaga en annan ståndpunkt, än då skedde. Detta skäl förstår jag är av stor realpolitisk betydelse enligt riksdagskutymer, ty det är klart, att om man bundit sig vid något, som man har särskild anledning att hålla på, så blir det, när motionären tager upp frågan för andra gången, ett oöverstigligt hinder för denna sak att komma framåt. Nu vill jag emellertid säga, att jag tycker, att åtskilligt har inträffat. Sålunda talades det förra gången om, att motionären skrivit en motion på blott tre sidor. Nu har han skrivit en på över 40 sidor. Det är väl en ändring, om man nu vill gå på det skälet. Vidare är det så, att frågan blivit mer och mer aktuell, det måste även utskottets ärade ordförande erkänna. Vi vänta med allt varmare och mer brinnande längtan på, att denna fråga skall på allvar upptagas. Vi befinna oss nu också i ett skede, då det gäller att giva militärväsendet allt. Då ropar jordfrågan och frågan om de tusen hemmen på oss, att vi skola nu mer än någonsin söka göra något, så att icke utgången skall bli den, att vi jämt och ständigt giva folket stenar i stället för bröd.

Ur dessa synpunkter tror jag, att motionen ändå icke är så förfärligt galen, som utskottet tror. Jag tror, att den kommit fram i rätt tid och rör vår största, mest vitala fråga. Tiden är också inne att allvarligt upphäva ett rop, ja, jag skulle kunna säga en trumpetstöt, att här måste något göras.

Ur denna synpunkt skall jag, herr talman, be att i likhet med den ärade reservanten få såsom en opinionsyttring yrka bifall till det slutytkande, vartill motionären och reservanten kommit, och i vars syfte även några ledamöter av kammaren redan vid motionens väckande instämt; och skall jag för att giva frågan den vikt, som den enligt min uppfattning har, och för att kunna samla och räkna dem, som vilja gå framåt i den positiva riktning, som jag förordat, denna gång återkalleligen tillåta mig att begära votering vid det slutliga avgörandet.

Herr Bäckström: Herr talman! Jag ber att endast med några ord få beröra en sak, som motionären nämnde. Han uttalade, att utskottet gjort försök att utestänga kammaren från att taga del av motionen. Detta är ett uttalande, som jag tycker lät alltför hårt för att komma från herr Lindhagen. Att motionen icke vidhäftats utlåtandet har alls icke skett av sådana skäl utan på grund av praktiska svårigheter. Då endast 232 exemplar av motionen funnos nere i tryckeriet och ett visst antal måste reserveras, kunde icke alla kammarens ledamöter få ett exemplar. Som utskottet vid ett föregående tillfälle beslutat, att icke låta avtrycka längre motioner i utlåtandena för att icke onödigtvis öka tryckningskostnaderna, och detta beslut tidigare tillämpats, ansågo vi, att också nu beslutet borde följas. Vi hade ju rätt, tyckte vi inom utskottet, att förutsätta så stort intresse från kammarledamöternas sida, att det skulle vara tillräckligt, att på utskottsutlåtandet klistrades denna lapp, som upplyser om, att motionen finnes att få genom vaktmästarna för dem, som önska taga del av dess innehåll, och jag tror, att de, som verkligen intressera sig för saken, också hava skaffat sig motionen.

Ang. jordfrågans lösning.
(Forts.)

Herr Lindhagen uttalade till och med, att utskottsledamöterna nog icke läst hans motion. Jag får säga, att motionen blivit studerad mer än någon annan motion, som vi i år haft till förberedande behandling inom utskottet. Den har bordlagts gång efter annan just på särskild begäran för att grundligare läsas av dem, som stodo i den ställningen, att de skulle avgiva förslag inför kammaren angående densamma. Således har den icke alls behandlats så att säga i förbigående, utan jag tror, att vi alla inom utskottet försökt göra det bästa, vi kunnat. När den ärade motionären slutade med att säga, att hans motion icke är så galen, som utskottet funnit den, kan jag inte förstå, hur ett sådant uttalande kunde fällas av herr Lindhagen. Utskottet har i sitt utlåtande påvisat, att det i motionen funnit många goda sanningar, och har talat om, att det finnes guldkorn i den. Vi hava med välvilja och förståelse sett på frågan och funnit, att motionären kommit med många goda uppslag, men icke förty hava vi ansett, att vi för närvarande icke kunde komma till annat slut, än som nu skett. Därför kan jag endast beklaga, att dessa stränga omöden icke desto mindre blivit fällda av motionären.

Jag har endast att fortfarande yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson i Kristanstad: Jag har begärt ordet för att anföra en del saker, som jag anser vara av den beskaffenhet, att de böra framhållas i detta sammanhang. Reservanten har i sin reservation och motionären i sitt anförande börjat med att påpeka förhållanden eller bemöta uttalanden, som blivit gjorda under utskottsbehandlingen, och som kommit fram på vägar, som icke äro synliga här i detta betänkande. Motionären har här meddelat, vilken rapport som från utskottet lämnats över vad de olika medlemmarna haft att anföra, och hur utskottet ställt sig

Ang. jordfrå-
gans lösning.
(Forts.)

till olika saker. Jag får då säga, att om det är meningen, att det på detta sätt skall i utskottsarbetet utbilda sig en sådan ordning, att den enskilde medlemmen jämnt och ständigt skall löpa i väg och tala om för motionären, vad var och en yttrat i debatten inom utskottet, då tror jag, att det blir betydligt betänkligare konsekvenser av detta, än herr Molin i Dombäcksmark påstår, att det skulle bliva av en annan sak, som han berört i sin reservation. Skall man anföra de motiv, som framförts, såsom orsaker till det ena eller det andra under behandlingen av frågan, skulle jag kanske kunna framföra allt annat än behagliga motiv, som från reservantens sida framfördes vid den första behandlingen av denna fråga.

Jag har för min del med detta velat säga, att det enda uteslutande avgörande för åtminstone mitt beslut i denna fråga har varit, att den väg, på vilken motionären såväl som också reservanten vill skapa ordnande och ledande synpunkter, enligt min mening kanske icke är ens lämplig, och under alla förhållanden finnes i förslaget ingenting så klart utformat att man därpå kan grunda en riksdagsskrivelse.

Motionären har icke direkt sagt precis detsamma som reservanten, men reservanten betonar i sin reservation, att kontentan av hela motionen ligger i, att man framtvingar ett regeringsprogram, att således riksdagen i skrivelse till regeringen begär, att denna gör upp ett program i jordfrågan. Vad vinner man ur den socialdemokratiska synpunkt, som motionären liksom jag utgår ifrån, med att framtvinga ett dylikt regeringsprogram i jordfrågan? Jag har för min del den uppfattningen ifråga om planmässigheten med avseende på lösningen av jordfrågan, att man främst vinner resultat genom att på alla områden, där missförhållanden kunna påpekas, söka få en lösning till stånd så snart som möjligt. Utöver detta söker varje parti i jordfrågan lägga sig till med ett politiskt program, omkring vilket man vid valen söker samla folket så kraftigt som möjligt, och det är sedan dessa program, som skola framföras av varje parti här i riksdagen. Det bästa samlar allt större skaror omkring sig, och småningom når man fram till den lösning, som man strävar efter. Om vi exempelvis tänka oss, att den nuvarande regeringen lade sig till med ett program i jordfrågan, icke komme man närmare denna planmässighet för det. Om icke regeringen vore av samma uppfattning som motionären och det parti jag representerar, skulle vi omöjligt kunna bliva belåtna.

För övrigt kan det icke förvåna, att man med hänsyn till reservantens uttalande i motiveringen ställer sig mycket tveksam. Motionären har åtminstone givit några antydningar, åtminstone rent ideella sådana, och sagt saker, som stå i vårt program, om att jorden skall vara allas tillhörighet m. m. Men däremot har reservanten enligt min uppfattning icke givit någon som helst klarhet, såvida han icke menar, att man skall vinna någon fördel av, att man, såsom han säger i reservationen på

sid. 5, tillsätter ett slags överkommission, som kompletterar de redan arbetande kommissionerna med avseende på de luckor i arbetet, som kunna påvisas. Han vill nämligen hava till stånd en särskild kommitté av sakkunniga, visserligen ju färre desto bättre, som skulle företaga en översiktsgranskning av de utredningar, som nu pågå, och komplettera detta utredningsarbete. För min del vet jag inte, vad det är för planmässighet i jordfrågans lösning, som ligger bakom ett sådant uttalande.

Ang. jordfrågans lösning.
(Forts.)

Det kan icke förvåna vare sig motionären eller reservanten, att utskottet ställt sig på den ståndpunkten, att det visserligen sympatiserar med de tankar, som uttalats i motionen, ty det kan man mycket väl göra, men icke kan gå med på att skriva till regeringen, att den skall taga saken under övervägande. Man kan icke förvåna sig över att utskottet står på denna ståndpunkt, när t. ex. reservanten i sin reservation enligt mitt förmenande icke blott erkänner, att dessa riktlinjer äro omöjliga, utan även påstår, att icke ens motionären själv tror på dem, att han icke tror, att de kunna realiseras. Reservanten skriver på sid. 6: »För min del må sägas ifrån, att motionärens riktlinjer, vars genomförande ej ens motionären tror på och som han icke heller tror eller hoppas på att få statsmakterna att nu eller någonsin acceptera, ingalunda vidskepligt avskräckt mig från att, detta allt oaktat, giva motionärens slutyrkande min tillstyrkan.»

När reservanten så klart och tydligt säger ifrån, att han icke tror på dessa riktlinjer, och att han icke tror, att motionär ens någonsin skall få statsmakterna att acceptera dem, är det då någon mening i en skrivelse till regeringen, då den, som är så att säga främjare av motionen, såsom reservanten här, själv erkänner, att det hela är otänkbart och alldeles omöjligt?

Jag vill för min del säga, att min uppfattning icke beror på någon förutfattad ståndpunkt utan beror på insikten om, hur omöjligt det är att kunna i en skrivelse få något fast grepp på vad som här är framställt. Det lämpliga och riktiga är att taga itu med varje område, där man kan få en rättelse till stånd, och där det nu råder ett kaos. Men det vinner man icke genom denna motion, utan det vinner man genom att taga detalj för detalj t. ex. genom att, såsom herr Lindhagen vid innevarande riksdag gjort, så småningom sträva för att ifråga om en social arrendelagstiftning för torpare få bättre förhållanden till stånd på detta område. På samma sätt tror jag, att man vinner något resultat, om man exempelvis ett kommande år koncentrerar sig på att få större planmässighet ifråga om kronans jordförsäljningar. Går man fram på den vägen, tror jag, att man har utsikt att vinna ett resultat, och sedan bör varje parti med sitt program i jordfrågan söka samla så stora skaror som möjligt för att på denna väg få den lösning till stånd, som ur olika medborgares synpunkt är önskvärd och lämplig.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. jordfrå-
gans lösning.
(Forts.)

Herr Lindhagen: I början av sitt anförande talade den siste talaren om motionären och reservanten såsom varande upphovsmän till de skäl, som reservanten anförde i sin reservation. Jag för min del vill icke alls yttra mig om reservantens skäl. Han talar om de motiv, som anförts inom utskottet. Jag har blott talat om innehållet i min motion.

Vad angår den siste talarens uppfattning, är den egentligen en ledande uppfattning i den strid, som står mellan olika meningar inom det socialdemokratiska partiet. Jag anser, att man skall taga upp alla möjliga detaljer men samtidigt driva s. k. idépolitik, och jag tror, att man därigenom också skall söka vinna enhetliga och ledande synpunkter, som äro ägnade att lyfta detaljspörsmålen till ett högre plan och göra utvecklingen snabbare och fullständigare, så att den kan bli till gagn även för den nuvarande generationen. Den siste talaren däremot tillhör tydligen den skola, vilken lär, att vi blott skola syssla med detaljerna, under det att jag därjämte önskar ledande synpunkter för dessa detaljer. Däri ligger också skillnaden i många andra frågor. Vi hava olika utgångspunkter och befinna oss egentligen på olika ståndpunkter i detta avseende.

Vad nu angår frågan här om själva de synpunkter, som motionären anförde, har jag delat dem i tre olika avdelningar, dels de ytterst ideella synpunkterna, som man bör sträva till, nämligen att alla skola, såvitt möjligt, få sitt behov av jord tillfredställt, »jord åt alla», och att något »jordocker» icke får bedrivas. Om detta har jag sagt, att genomförandet härav syftar mera till det tusenåriga riket och att det kanhända aldrig blir verklighet. Men tror därför den siste ärade talaren, att man för den skull aldrig bör framföra till vägledning sådana synpunkter, som äro för ideella att i verkligheten genomföras? Nej, tvärtom. Den siste talaren vet väl, att man kommer aldrig fram till stjärnorna, hur länge man än styr efter dem på fartyget, men styr man efter dem, kommer man likväl den rätta vägen och går icke vilse. På samma sätt är det även i politiken. Följer man där dessa ledstjärnor, far man mindre vilse i detaljerna. Det är för mig en ytterst nedslående tanke, att man skall behöva förkasta dessa synpunkter som fullkomligt främmande för riksdagspolitiken. Ätminstone jag kan icke göra det, ty för mig står det som någonting oavvisligt.

För övrigt har av mig också åberopats andra riktlinjer, dels en mellansort, så att säga, och dels den rena detaljlinjen. Dem har jag berört i mitt anförande nyss, och om dem gäller icke det omdöme jag fällde om den första, att de icke skulle kunna nås. Tvärtom, jag tror, att om man följer dem, kunna vi därigenom nå målet, och genom enhetlig handläggning på olika håll av dessa spörsmål kanske snart komma fram till vad vi eftersträva.

Vidare kom den siste talaren fram med den uppfattningen, att man icke skall skriva till regeringen och begära, att den gör någonting, utan att vart och ett parti borde följa sina riktlinjer och därmed punkt. Ja, men detta är någonting bra märkvärdigt, och det är någonting nytt, som kommit fram i riksdagslivet från och med min

Ang. jordfrå-
gans lösning.
(Forts.)

republikmotion år 1912, nämligen att man icke skall skriva till regeringen om vissa saker, därför att den kanske icke tycker, att de äro lämpliga. Det är nämligen efter min uppfattning icke riktigt att ge en sådan honnör åt den regering, som sitter. Emot detta vill jag framhålla, att hela parlamentarismen just är inriktad på, att vilken regering som än sitter, skall man kunna framställa sina krav till den. Så ha ju också alla partier gjort, även det socialdemokratiska; vi ha framtällt våra krav hos alla regeringar, både högerregeringar och liberala — någon egen ha vi ju tyvärr ännu icke haft, och det kanske dröjer någon stund, innan den kommer. I alla fall ha vi gått fram med våra krav och sagt regeringarna, vad vi fordrat av dem. Detta är också det enda sättet att föra en sak fram i riksdagen. Att däremot gå och i tysthet bära saken i hjärtat och tänka, att den kommer fram ändå, det är ju icke att gå de parlamentariska vägarna. Gör man det, går man bort från parlamentarismen och slår in på den syndikalistiska vägen, eller i tro att allting går av sig självt. Men när vi äro här i parlamentet, gäller det att föra fram våra krav som en maning, till vilken regering det vara må, och slutligen på den vägen komma fram till målet. I denna sak står alltså, förefaller det, nästan jag mera på den socialdemokratiska, den siste ärade talaren mera på den syndikalistiska ståndpunkten.

Jag vill för övrigt säga, att det nu tycks vara en ganska modern uppfattning här bland socialdemokrater, att man icke skall föra fram en sak bara därför, att det sitter en högerregering, och att resonera som så: »vi äro alldeles för stiliga, vi vänstermän, för att väcka denna fråga, när det sitter en högerregering, och begära, att den skall ta hand om densamma». Nå, detta är ju fortfarande en efterklang till den stackars republikmotionen av 1912, men vi komma väl från det, så att vi icke längre skola behöva tänka på de gamla formulärens och icke behöva taga hänsyn till vilken regering som sitter. Jag anser för övrigt tvärtom, att under en högerregering bör man desto kraftigare föra fram sina krav, när det däremot sitter en av annan färg, är det mindre nödvändigt att framföra dem, ty då bli de kanske upptagna ändå. Detta är den gamla taktiken, och eftersom det nu sitter en högerregering, bör den få en uppfordran i jordfrågan, eftersom den har makten, och högern just är det parti, som försummat denna fråga mest.

För övrigt har jag den uppfattningen, att i fall man vill skriva till en regering, för att få ett reformkrav beaktat, tror jag man gör klokt i att motionera och begära en skrivelse just till en *högerregering*, ty när denna skrivelse legat tillräckligt länge på en byråchefs bord, sitter kanske en liberal regering vid makten, och saken kan då få en lämpligare behandling. Skriver man däremot till en liberal regering, finns det snarare utsikter, att saken tages upp först, när en högerregering sitter.

Herr talman, jag ber att på det livligaste få yrka bifall till motionen.

Herr Nilsson i Kristianstad: Jag skall endast be att få
Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 48. 4

Ang. jordfrå-
gans lösning.

(Forts.)

yttra några ord. Den siste talaren tyckte vilja göra gällande att jag endast skulle ha velat göra någonting beträffande själva detaljerna, men för övrigt velat låta de stora frågorna — i synnerhet jordfrågan — vila. Detta är fullkomligt felaktigt. Jag har utgått ifrån att det är lika god socialdemokratisk politik — om man icke bara försöker driva den såsom oppositionspolitik — att söka på detaljernas område vinna en lösning, där så uppenbara missförhållanden existera, att även ifrån borgerligt håll anslutning till förslag om rättelser i sådant hänseende kan vinnas. Jag anser alltså att det är den politiken, man såsom god socialdemokrat bör föra, när det gäller att få rättelse snarast möjligt. Däremot tror jag, att kring de grundläggande tankar eller riktlinjer, som såväl motionären som jag skulle vilja ha å jordfrågan i dess helhet, kan icke enighet uppnås med samma lätthet, som när det gäller detaljerna; och för den skull måste verksamheten inriktas på att man i fråga om detaljerna söker komma överens för att vinna rättelse, på samma gång man genom sina partiprogram direkt kräver i de olika politiska situationerna dels inom parlamentet och dels utom detsamma en lösning, som man visserligen icke kan komma fram till, men ändå föreslår.

Det är sålunda ingen skillnad i våra åsikter i den bemärkelse, som herr Lindhagen skulle vilja göra gällande. Värdet av den betygssättning, som talaren gav mig på tal om syndikalismen, minskas därutav, att det var ifrån herr Lindhagen, som den kom. Om den ståndpunkt, jag företräder, kan betecknas syndikalistisk såsom herr Lindhagen gjorde, så är det ju icke så värst många dagar sedan den ärade talaren själv i en annan fråga företrädde syndikalismen i än mer utpräglade former.

Jag vill till sist — för att betona hur olika motionärens uppfattning kan ställa sig i olika frågor — framhålla, huru han i denna fråga vill att regeringen, toppen i samhället, skall ställa sig i spetsen för en reform, men huru han för några dagar sedan sade, att reformer icke skulle komma därifrån, utan det skulle vara det levande livet självt, som skulle giva lösningen på den fråga det då gällde. I jordfrågan vill han, att reformen skall komma uppifrån, i andra åter nedifrån. Vi andra vilja uti den ena eller andra frågan, att reformen skall vinnas genom en fortvarande oavbruten propaganda, och att man skall vinna massorna för den. En lösning av jordfrågan kommer icke till stånd, även om riksdagens andra kammare i dag skulle gå med på en skrivelse i den mycket tänjbara — för att icke säga intetsägande — form, som klämman har avfattats uti.

Jag skall be att fortfarande få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindqvist i Kosta: Herr talman, mina herrar! Då jag deltagit inom utskottet vid behandlingen av denna fråga såväl i år som år 1912, skall jag be att få säga några ord. Jag ber att då

först få säga till herr Lindhagen, att när han ville antyda, att utskottets ledamöter kanske icke läst motionen, är detta icke riktigt, då såväl jag som jag tror flertalet ledamöter ha läst motionen, och det mera än en gång. Men det är många gånger så, åtminstone med en del av herr Lindhagens motioner, att, när man läser dem, eller när man hör honom tala i kammaren, låter det så vackert att man verkligen frågar sig själv: är det icke möjligt att göra någonting av de tankar och de förslag, herr Lindhagen framkastar? Ja, så har jag funnit förhållandet vara även med denna motion. När man läser den, är det mycket uti densamma, som man kan säga vara riktiga guldkorn, någonting vackert, som är värt att taga vara på. Men när man sedan skall se, om det är möjligt att på grundvalen av motionen utforma ett förslag med hemställan om skrivelse till regeringen, ja då kommer man ohjälpligt till korta. Det har icke varit möjligt att så göra. År 1912 stod utskottet enhälligt omkring ett avslagsyrkande. De socialdemokratiska ledamöterna inom utskottet reserverade sig enbart emot motiveringen. Vi sade i denna reservation: »Då vi äro med motionären fullt ense i vad han angivit såsom jordpolitikens ledande tanke — nämligen att jorden bör vara till för alla, och att den icke får utnyttjas som en handelsvara, vilken bereder vinst utan arbete — samt även däri att hittills Brustits i enhetlighet på detta område» etc. Härefter uttalade vi vår anslutning till vad motionären anfört. Men vi kunde trots detta uttalande icke gå med på en skrivelse till Kungl. Maj:t, då vi icke ansågo oss kunna angiva de riktlinjer och direktiv, vilka vi funno nödvändiga för en riksdagsskrivelse i ämnet. I en promemoria till utskottet år 1912 har herr Lindhagen, i likhet med vad han nu anfört i sin motion, framfört de bärande grundsatser, vilka han anser böra vara de, som man skall lägga på jordfrågan, när man går till en lösning av densamma. I denna promemoria, som finnes uti 1912 års utskottsbetänkande, heter det: »Först med en sådan utgångspunkt kunna möjligheter yppas att sedan på ett fruktbart sätt lägga en ordnande hand över den stora sakens rika innebörd.» Jag frågar: finnas verkligen dessa grundtankar att hava såsom utgångspunkt? Skulle det vara möjligt att få en riksdagsskrivelse med dessa grundtankar såsom utgångspunkt? Därest icke så är fallet, har herr Lindhagen själv sagt, att det är fruktlöst, att det icke är möjligt att få en ledande tanke i och en ordnande hand över jordfrågan i dess helhet.

Jag skall be att till sist få säga att, vad mig personligen beträffar — och jag tror, att det är så med flertalet av dem, som behandlat herr Lindhagens motion i utskottet — jag är lika varmt intresserad som någon för en lösning och en bättre ordning vad jordfrågan beträffar än för närvarande är fallet. Jag vet mycket väl, att det finnes tusentals och åter tusentals människor i detta land, som ingenting hellre skulle vilja än att få en bit av den svenska jorden att plöja och arbeta på för att där få sitt livsuppehälle. Men även om man har den uppfattningen att det icke är bra ställt som det nu är, utan att någonting måste göras, kan man likväl gå med på det

*Ang. jordfrå-
gans lösning.*
(Forts.)

Ang. jordfrå-
gans lösning.
(Forts.)

yrkande, som utskottet framställt, då det icke varit möjligt att gå med på ett tillstyrkande av motionen.

På grund av vad jag anfört, skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: En del talare från utskottet ha här sagt, att jag skulle ha påstått, att de icke läst motionen. Jag vill häremot framhålla, att vad jag sade var, att det ser ut, som om de inte läst motionen, då de ej funnit några riktlinjer i den.

Sedan har jag utvecklat tre olika grupper av riktlinjer i motionen. Den mellersta gruppen, som jag kallar den, finns ej alls i promemorian vid 1912 års riksdag, utan är någonting nytt, och den tror jag är den lämpligaste att nu fästa sig vid, då den enligt min mening är den mest bärande. Men därom råder det tydligen olika åsikter, och min uppfattning därutinnan har icke vunnit utskottets tillstyrkan, vilket jag naturligtvis för min personliga del får finna mig uti.

Den egentliga anledningen till att jag begärde ordet var herr Nilssons yttrande angående syndikalistspörsmålet. Jag vet mycket väl, att herr Nilsson i Kristianstad ej alls är lagd på den bogen utan tvärt om är en ivrig bekämpare av denna riktning. Men det förefaller mig, som om herr Nilsson alldeles åsidosatt de parlamentariska vägarna och metoderna, då han förklarar, att vi här ej skola avgöra någonting annat än detaljfrågor, som kunna samla oss, och för övrigt låta spörsmålen växa till av sig själva ute bland massorna, utan att vi föra fram dem i riksdagen. Häremot vill jag säga: Det är dock en mera fruktbar metod, den parlamentarisk-socialdemokratiska metoden, som innebär att gå fram för frågorna också i riksdagen och väcka opinion där för dem och framför allt fordra av regeringarna, även högerregeringarna, att de göra sin plikt mot folket.

Detta är således icke alls, som herr Nilsson säger, någon befallning ovanifrån, som jag genom min motion vill ha fram, utan då jag gjort min framställning, har det varit därför, att det liv, de erfarenheter och behov, som stå bakom mitt mandat, fordra av mig, att jag ber andra kammaren anhålla hos regeringen, att den gör sin plikt. Således kommer befallningen i alla fall nerifrån, herr Nilsson, och det är därifrån befallningarna skola komma.

Nu ha vi på kammarens bord en särskild framställning, där jag också motionerat, jämte herr Palmstierna, om en revision av vattenrättslagstiftningen. Det är också ett ofantligt stort ämne och så lika det nu föreliggande, som jag vet icke vad. Där vilja vi också ha en revision av det ofullkomliga arbete, som pågår, liksom här pågått ett ofullkomligt arbete. Även där vänder man sig till den högerregering, som sitter, och lyckligtvis ha de två socialdemokratiska representanterna i utskottet i detta fall gått som reservanter och förordat, att vi gå till högerregeringen och begära detta, ehuru där icke alls förekomma några riktlinjer,

som kunna *samla* oss utan tvärtom någonting, som måste splittra oss. Även dessa motioner äro mera som en dagordning åt Kungl. Maj:t med anmaning att vara god och taga hand om saken, det är således mera en uppfordran av riksdagen att slå fast vissa bestämda riktlinjer, ehuru de redan förut blivut utvecklade; särskilt har jag försökt utveckla de riktlinjer, som enligt min mening här böra göra sig gällande. Vi finna således redan prejudikat på kammarens bord, att det kan gå för sig att begära ett allmänt uttalande, att Kungl. Maj:t skall taga hand om ett stort spörsmål och sätta sig i spetsen för en sak, som annars kunde gå i baklås. På samma sätt som regeringen har tagit initiativ i försvarsfrågan och i nykterhetsfrågan, begära vi således, att den skall vara god och icke glömma det största av allt: jordfrågan, liksom ej heller arbetareskyddsfrågan, som regeringen också försummat.

Meningen är alltså här att få till stånd en opinionsyttring i jordfrågan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till det av herr Molin i Dombäcksmark under överläggningen gjorda yrkandet; och fann herr talman-
nen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lindhagen begärde emellertid votering, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller fjärde tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande, nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit det av herr Molin i Dombäcksmark under överläggningen framställda yrkandet.

Voteringen utvisade 153 ja mot 28 nej, vid vilken utgång kam-
maren således bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Föredrogos vart för sig bankoutskottets utlåtanden:

nr 12, angående förslag till bestämmelser rörande utdelning av de till riksgäldskontoret avlämnade tryckta riksdagshandlingar; och

nr 13, angående Stockholms stads övertagande av renhållning och belysning av vissa områden invid riksdagshuset m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13.

Aug. riksgäldskontorets kvinnliga biträden.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört bankoutskottets utlåtande, nr 14, angående beredande av fastare anställning åt riksgäldskontorets kvinnliga biträden

Med anledning av en utav fullmäktige i riksgäldskontoret gjord framställning om uppförande i riksgäldskontorets avlöningsstat av tre kvinnliga biträdesbefattningar m. m. hemställde bankoutskottet i förevarande utlåtande, att riksdagen måtte

A) medgiva, att i riksgäldskontorets avlöningsstat finge uppföras två kvinnliga biträdesbefattningar med följande avlöningsförmåner: lön 1,050 kronor och tjänstgöringspenningar 550 kronor jämte två ålderstillägg, vardera å 200 kronor, efter resp. fem och tio års tjänstgöring;

B) besluta, att nämnda avlöningsbelopp skulle utgå från och med månaden näst efter den, då riksdagen fattat beslut i ämnet;

C) besluta, att, i händelse av bifall till vad sålunda blivit hemställt, i riksgäldskontorets reglemente skulle införas bestämmelser av den lydelse, en vid utlåtandet fogad bilaga utvisade; samt

D) under enahanda förutsättning som under C) här ovan besluta, att det i § 32 av reglementet för riksgäldskontoret omnämnda anslaget till arvoden åt extra ordinarie tjänstemän och vaktmästare samt till belöning för extra arbeten skulle från och med år 1915 utgå med 9,000 kronor.

Sedan *punkten A)* föredragits, yttrade

Herr Wijk: Genom ett förbiseende har i denna kläm icke införts något stadgande angående pensionsunderlaget för de befattningar, varom här är fråga. Jag skall därför anhålla, att till nu förevarande moment måtte göras följande tillägg: »— — — — ävensom i samband därmed för dessa befattningar fastställa ett pensionsunderlag av 1,300 kronor». Samma yrkande har framställts i första kammaren och där bifallits. I övrigt ber jag att få yrka bifall till moment A.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gav propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till det av herr Wijk framställda yrkandet; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

Härpå föredrogs *punkten B)*. Därvid yttrade:

Herr E. A. Nilson i Örebro: Såsom kammaren behagade

finna har utskottet i nu förevarande moment föreslagit, att de avlöningsbelopp, varom här är fråga, skola utgå »från och med månaden näst efter den, då riksdagen fattat beslut i ämnet». Alldeles samma förslag framställdes ifrån utskottets sida beträffande befattningshavarna vid riksbanken. Då sistnämnda ärende förevar till avgörande här i kammaren sistlidne lördag, fattade emellertid denna kammare det beslutet, att dessa avlöningsbelopp åt befattningshavare vid riksbanken skulle utgå från och med år 1915. Jag tillåter mig nu framställa det yrkandet, att kammaren må i nu förevarande moment B) besluta, »att nämnda avlöningsbelopp skola utgå från och med år 1915».

Om detta yrkande bifalles, föranledes därav en liten ändring å sid. 7 i bankoutskottets nu föreliggande utlåtande, nämligen den ändringen, att å näst sista raden i andra stycket på sagda sida skulle mellan orden »synas» och »böra» inflikas ordet »emellertid», att vidare orden »från och med månaden näst efter den, då riksdagen fattat beslut i ämnet» skulle utgå och i stället komma orden »från och med år 1915». Sista meningen uti ifrågasvarande stycke skulle alltså erhålla följande ändrade lydelse: »De föreslagna avlöningsbeloppen synas emellertid böra utgå från och med år 1915.»

Samma yrkande, som jag nu tillåter mig framställa, har även framställts inom första kammaren och där bifallits.

Jag ber sålunda, herr talman, att få anhålla om bifall till det yrkande, som jag nu framställt, och avslag å utskottets hemställan.

Herr Wijk: Då utskottet här hemställt, att de nu föreslagna avlöningsbeloppen skola utgå från och med månaden näst efter den, då riksdagen fattat beslut i ämnet, har utskottet endast följt en gammal praxis i fråga om avlöningsförhållandena vid riksbanken och riksgäldskontoret. Att en sådan praxis kunnat vara gällande, beror naturligtvis först och främst därpå, att ett riksdagens beslut, att nyantagna stater för riksbanken eller riksgäldskontoret skola gälla redan samma år, som riksdagen fastställt staterna i fråga, icke på något sätt inverkar på själva riksstaten. Då det nu emellertid tyckes vilja utbilda sig en praxis inom riksdagen, att även i fråga om riksbanken och riksgäldskontoret samma regler skola gälla som i fråga om statens ämbetsverk, eller att respektive lönestater icke skola tillämpas förrän året efter det, då riksdagen fastställt desamma, kan jag däruti icke se annat än en ganska förmånlig enhetlighet, och då nu första kammaren för sin del i föreliggande fall redan fattat beslut i enlighet med ett där framfört yrkande, som är alldeles överensstämmande med det, som herr Nilson här nyss framställt, skall jag för min del nu icke göra något yrkande.

Herr Valquist: Jag kan icke instämma i vad bankoutskottets ärade vice ordförande nu yttrade om, att man här i ett visst av-

Ang. riksgäldskontorets kvinnliga biträden.
(Forts.)

Ang. riksgäldskontorets kvinnliga biträden.
(Forts.)

seende skulle frångå utskottets förslag. Jag vill erinra därom, att det dock är en väsentlig skillnad mellan det föreliggande fallet och den fråga om ny lönestat för riksbanken och om tiden för dess tillämpande, som vi här nyligen förehade till behandling. Jag vill uttala såsom min mening, att riksdagen, eller rättare sagt andra kammaren, den gången fattade ett mindre lyckligt beslut, ty därigenom förhindrade andra kammaren att riksbankskontorens omorganisation omedelbart kan tillämpas, och fastslog i stället, att omorganisationsfrågan skall träda i kraft först från och med den 1 januari 1915.

När nu gällande stat för riksgäldskontoret fastställdes år 1908, förelåg en framställning från riksgäldsfullmäktige, att lönestaten skulle få tillämpas redan från den 1 januari 1908, att alltså riksdagens beslut i ärendet skulle få retroaktiv verkan. Statsutskottet, som då behandlade frågan, kunde emellertid icke vara med härom, utan uttalade sig för den 1 juli 1908 såsom den dag, från vilken den nya löneregleringen skulle gälla. Detta berodde på, att man icke ville, att beslutet skulle få gällande kraft från en tidpunkt, då riksdagens beslut ännu icke blivit fastställt. Det är alltså en väsentlig skillnad mellan det återopade fallet och det nu föreliggande. Principiellt stod utskottet då på en helt annan ståndpunkt än nu. Det vore, synes mig, helt enkelt orimligt att besluta, att de två kvinnliga biträden, som frågan nu gäller och vilka ju blott bilda en utfyllnad i riksgäldskontorets befatningshavarekår, skulle med avseende å sin anställning lyda under andra bestämmelser än de förutvarande tjänsteinnehavarna vid riksgäldskontoret. Jag anser det vara inkonsekvent att handla på det sättet, och jag skall därför herr talman, tilllåt mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Jag vill, innan jag slutar, endast tillägga, att man får icke betrakta riksbanken och riksgäldskontoret såsom centrala ämbetsverk. Detta är nämligen icke riktigt, ty både riksbanken och riksgäldskontoret stå omedelbart under riksdagen, och riksdagen har i de fastställda villkoren för åtnjutande av lön skilt på rikets, riksdagens och kommunens stat. Genom detta i bestämmelserna förekommande uttryck har man alltså tydligen skilt på dessa olika begrepp. Enligt mitt förmenande är det alldeles klart, att denna del av lönestaten borde tillämpas så, som utskottet föreslagit. Riksgäldsfullmäktige ha föreslagit, att denna stat liksom den gamla skulle träda i kraft från och med den 1 juli, men på grund av att riksdagen icke hunnit att behandla denna fråga förrän efter nämnda datum, fanns för utskottet ingen annan väg att gå än just den av utskottet nu föreslagna.

Jag tillåter mig, herr talman, att på grund av vad jag nu yttrat anhålla, att kammaren ville godkänna utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå och bifall i stället till det av herr E. A. Nilson i Örebro under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen hava fler-

talets mening för sig. Som votering likväl begärdes av herr Vahlquist blev nu uppsatt, justerad och anslagen en voteringsproposition av följande lydelse:

*Ang. riks-
gäldskontorets
kvinnliga bi-
träden.
(Forts.)*

Den, som vill, att kammaren, med avslag å bankoutskottets hemställan i punkten B) av utskottets förevarande utlåtande, nr 14, bifaller det av herr E. A. Nilson i Örebro under överläggningen framställda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 120 ja mot 53 nej, vadan kammaren bifallit det av herr E. A. Nilson i Örebro under överläggningen framställda yrkandet.

Punkterna C) och D).

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 14.

Vidare föredrogs jordbruksutskottets memorial, nr 66, med förslag till sammanjämkning av kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning av väckta motioner angående inrättandet av en odlingslönrefond för södra och mellersta delarna av landet; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 15.

Härpå upptogs till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 67, i anledning av väckt motion angående ökad försäljning av vissa kronans jordbruksegendomar för beredande av medel till inköp av för skogsbörd tjänlig eller skogbärande mark.

*Ang. ökad för-
säljning av
vissa kronans
jordbruksegen-
domar.*

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 93, hade herr *Gustafsson* i Brånsta *m. fl.* hemställt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande en planmässig försäljning i större omfattning än hittills skett av sådana kronans jordbruksegendomar, vilka på grund av låg arrendeavkastning eller andra skäl icke lämpligen borde av staten bibehållas, för att därigenom bereda ökade medel till inköp av för skogsbörd tjänlig eller skogbärande mark, samt att Kungl. Maj:t ville vidtaga de åtgärder och för riksdagen

Ang. ökad försäljning av vissa kronans jordbruksegen-
domar.
(Forts.)

framlägga de förslag, vartill en sådan utredning kunde giva anledning.

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte av riksdagen bifallas.

Vid utlåntandet voro emellertid fogade reservationer av:

herrar *E. A. Lindblad, Andersson* i Grimbo och *Ekerot*, vilka ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning i god tid om en planmässig försäljning måhända i större omfattning än hittills skett av sådana kronans jordbruksegen- domar, vilka på grund av låg arrendeavkastning eller andra skäl icke lämpligen borde av staten behållas, för att därigenom såväl bereda ökade medel till inköp av för skogsbörd tjänlig eller skogbärande mark som ock befordrande av ett nationalekonomiskt riktigt utnyttjande av de i statens jordbruksdomäner befintliga byggnads- och jordkapital,

ävensom att Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga de förslag, till vilka en sådan utredning kunde giva anledning; samt

herrar *Nilsson* i Tånga och *Norin* beträffande viss del av motiveringen.

Utskottets hemställan upplästes, varefter

Herr *Ekerot* yttrade: Herr talman! I den motion, som ligger till grund för utskottets yttrande har hemställts, »att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande en planmässig försäljning i större omfattning än hittills skett av sådana kronans jordbruksegen- domar, vilka på grund av låg arrendeavkastning eller andra skäl icke lämpligen böra av staten bibehållas, för att därigenom bereda ökade medel till inköp av för skogsbörd tjänlig eller skogbärande mark samt att Kungl. Maj:t ville vidtaga de åtgärder och för riksdagen framlägga de förslag, vartill en sådan utredning kan giva anledning».

Som svar på detta har utskottet kommit till den lilla kläm, som nyss upplästes och som i all sin korthet lyder: »att förevarande motion ej må av riksdagen bifallas». I den motivering, som beståtts motionen, ha framhållits en hel del synpunkter, och man kan säga, att det tyckes, som om jordbruksutskottet en gång för alla tagit ställning till denna fråga. Ty det är ju så, att denna motion framkommit en och annan gång, och den har då alltid rönt samma avstyrkande från utskottet.

Det har beträffande denna fråga, som man kan se från två olika synpunkter, framhållits, att räntan, som staten erhåller på sin jordbruksjord, är ganska låg, eller ungefär tre procent å taxeringsvärdet och väl knappast mer än två procent å saluvärdet. Vi veta, att staten årligen säljer jord, och dessa jordförsäljningar ha huvudsakligen varit sådana frånstyckningar ifrån egendomar, som varit byggda, sålunda torp och andra lägenheter. Denna försäljning bör-

jade år 1896 och har sedan årligen fortgått. Vi veta, att dylika försäljningsfrågor i allmänhet skola föreläggas riksdagen, och vi komma nu i eftermiddag att behandla en hel del sådana försäljningar. Nu har vidare staten slagit in på att inköpa skogsmark eller till skogsbörd tjänlig mark. Dessa skogsinköp ha ju nått en ganska stor omfattning, och numera användas för detta ändamål icke endast de pengar, som inflyta genom försäljning av jordbruk, utan även årligen en miljon kronor, som anskaffas på annat sätt.

Motionärerna utgå nu ifrån, att det enligt deras mening är en mindre god hushållning, att staten behåller, i så stor utsträckning som den gör, själva jordbruksjorden, som ger en så pass liten direkt avkastning till staten, och i stället skaffar pengar på annat håll för att köpa in skogsmark. Staten får ju för de penningar, som upplånas för detta ändamål, betala en avsevärt högre ränta, och om man sålunda skulle se saken från vanlig, rent ekonomisk synpunkt, skulle man kunna säga, att det är ett tillvägagångssätt, som åtminstone ingen enskild skulle inlåta sig på, när staten på detta sätt behåller värden, som ge jämförelsevis liten inkomst, och upplånar penningar för anskaffande av andra värden, för vilka lån staten får betala en betydligt högre ränta.

Detta är nu saken sedd från den ena sidan, den andra sidan av saken är, huruvida man har någonting annat att sätta i stället, som berättigar staten att behålla sin jord, och om man från den synpunkten kan söka försvara detta tillvägagångssätt. Man kan ju se saken från olika synpunkter. Jag för min del skall be att få säga, att min synpunkt härvidlag är, att så mycket som möjligt av åkerbruksjorden bör brukas med *äganderätt*. Jag kan icke se, att det är lämpligt, att man i detta hänseende söker behålla arrenderätten i så stor utsträckning, som den förefinnes. Jag är sålunda i det hänseendet kanske principiellt av motsatt uppfattning mot majoriteten inom utskottet, som anser, att staten bör bibehålla sin jord för att på det sättet få tillfälle att stycka ut den eller också behålla den för andra ändamål.

Nu har utskottet här lagt, kan man säga, den socialpolitiska synpunkten på denna fråga och ansett, att staten i fråga om sin jordförsäljning bör gå sakta framåt. Utskottet säger: »Redan av statsekonomiska hänsyn anser sålunda utskottet varsamhet böra iakttagas i den fråga det här gäller, och under inga omständigheter synes staten böra övergiva den beprövaede försäljningsgrundsatsen, att åtminstone medelstora och större jordbruksdomäner icke böra avyttras, utan att en allsidig och ingående prövning rörande varje egendom blivit av vederbörande förvaltningsmyndighet företagen.» Ja, jag kan gå med på vad motionärerna egentligen begära, nämligen att en utredning må komma till stånd, så att det blir klarlagt, vilka egendomar som böra styckas ut och vilka som böra bibehållas. Men man skall då också gå ut från den förutsättningen, att statens utstyckning av jorden bör ske i något raskare tempo än hittills och tillika ta sikte på lämpligheten av att därigenom även skaffa medel för skogsinköp. Staten bör givetvis främja egnahemssträvandena. Det har ju staten

Ang. ökad försäljning av vissa kronans jordbruksegendomar.
(Forts.)

Ang. ökad försäljning av vissa kronans jordbruksegendomar.

(Forts.)

gjort, när staten under de senaste fem åren försålt 781 mindre lägenheter efter riksdagens hörande, 265 utan riksdagens hörande och dessutom 253 enligt lagen av år 1874, d. v. s. sådana egendomar, som ge en arrendeinkomst av högst 600 kronor.

Nu anser jag för min del, att vi ha på många håll inom landet behov av den jord, som staten har att försälja, för att få egnahemssträvandena tillgodosedda. Vad som här begäres är en utredning, vilka egendomar som lämpligen böra styckas ut, sett från olika synpunkter, dels från den ekonomiska synpunkten och dels med hänsyn till det behov, som förefinnes i de olika bygderna.

Men det framhålles också, att det inte bör vara uteslutande små lägenheter, som säljas — de lägenheter, som hittills sålts ha många gånger varit alldeles för små — utan att det därjämte bör tagas hänsyn till, att även något större lägenheter kunna vara lämpliga att föras ut i marknaden. Det bör följaktligen utarbetas en plan för, huru de olika jordbruksegendomar som staten har, lämpligen böra styckas eller om de lämpligen böra behållas. En sådan utredning anser jag icke skulle åstadkomma någon skada, utan tvärtom en ganska väsentlig nytta, ty därigenom skulle man få vissa riktlinjer att följa.

Hur förhåller det sig nu i själva verket med jordstyckningen? Jo, man kan säga, att denna sak på det hela taget är beroende på, hur uppfattningen är hos de ledande männen inom de olika länen. Det beror mycket på domänintendentens uppfattning och mycket på syne- eller värderingsmännens uppfattning. På det ena stället kan man säga, att *den* principen tillämpas, medan på ett annat ställe en helt annan princip följes. På det ena stället styckar man ut några få och små lägenheter, på det andra stället styckar man ut större; det finnes helt enkelt i det hänseendet icke tillräckliga direktiv, utan man arbetar så att säga mera på måfå. När Kungl. Maj:t sedan har saken framför sig, måste Kungl. Maj:t i allmänhet följa myndigheternas uppfattning, och myndigheterna komma i allmänhet att bli påverkade av uppskattningsmännens och domänintendentens uppfattning i saken.

Jag skall emellertid icke uppehålla tiden längre utan endast be att få säga, att jag tycker, att det är ganska goda skäl för utredning i frågan, vilket är detsamma som bifall till reservanternas förslag, enligt vilket det i klämman begäres en sådan utredning. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall härtill. Det kan hända, att jag blir i tillfälle att yttra mig något mera detaljerat under diskussionens gång.

Med herr Ekerot förenade sig herr *Söderberg* i Hobborn.

Vidare anförde:

Herr *Tamm*: Herr talman! När man genomläser den korta kläm, vartill utskottet kommit, skulle man kunna få den uppfattningen, att utskottet finner, att allt är gott som det är.

Men om man så går till motiveringen, skall man, tror jag, mycket snart finna, att utskottets motivering pekar egentligen hän på något annat än det, vartill utskottet kommit. Jag kan icke se annat än att utskottet svävar på målet och inriktat sig på att få den verkliga utredning, som reservanterna tala om. Jag tror icke man behöver gå längre tillbaka än till diskussionen för en stund sedan, då det var fråga om andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, för att finna, att rörande statens jordpolitik, här närmast jordförsäljningspolitik, är icke allt väl beställt. På den tiden då jag hade tillfälle i jordbruksutskottet deltaga i behandlingen av dylika ärenden, fick jag samma uppfattning, som herr Ekerot lät komma till synes, nämligen att det är alldeles för mycket beroende av de lokala myndigheternas utlåtande för varje gång. Det saknas i statens jordförsäljningspolitik den enhetlighet, utan vilken man icke kan vara säker om att den leder till de av statsmakterna önskade mål.

Ang. ökad försäljning av vissa kronans jordbruksegen- domar.

(Forts.)

Utskottet synes mig ha ganska rätt i två av de huvudsynpunkter, som det framlagt. Jag skall icke uppehålla mig vid den första utan endast vid den andra, nämligen egnahemssträvandena och statens skyldigheter i det avseendet. Men att som utskottet gör taga dessa egnahemssträvanden till intäkt för att man icke skall ändra den hittills följda politiken, det kan jag icke vara med om. När utskottet säger, »att statens utbud av för egnahemslägenheter lämplig jord hålles inom de naturliga gränser, som betingas av den å varje ort rådande efterfrågan å dylika lägenheter», är det icke annat än fullständigt riktigt. Men gör man så? Är det icke möjligt, att en verklig genomgående utredning rörande andra grunder för statens jordförsäljningspolitik skulle kunna visa, att det finnes större jordhunger i bygderna och vissa bestämda bygder än här kan komma till synes med nu rådande sätt för försäljningarna? Jag tror, att det skall snart visa sig. Jag tror därför, att visserligen icke man bör bifalla en motion, som pekar hän endast på att man utan vidare skall besluta sig för en helt annan jordpolitik än den nuvarande, nämligen att försälja alla stora jordegendomar, de må vara erforderliga för statens vidare behov eller icke. Nej, jag tror, att man skall i stället tillse, om man icke kan genom en verklig undersökning komma till ett annat resultat. Jag vill taga ett exempel. Skulle det icke kunna tänkas, att inom en ort, såsom t. ex. den, som den siste talaren kommer ifrån, där det finnes en av alla väl vitsordad organisation för styckning av större jordegendomar till mindre bruk — skulle man icke kunna tänka sig, att där inom Kristianstads län t. ex. staten skulle finna med sin fördel förenligt att i större utsträckning än på andra håll stycka större egendomar på det sätt, att staten med förtroende upplåte till hushållningssällskapet att taga hand om denna styckning av jorden i stället för att upplåta det åt kanske för denna verksamhet icke särskilt intresserade myndigheter. Jag kan också tänka mig, att man på ett eller annat håll

Ang. ökad försäljning av vissa kronans jordbruksegendomar.

(Forts.)

bildat sammanslutningar av enskilda personer, som genom föregående verksamhet visat sig värdiga statens förtroende. Då skulle även åt dem kunna upplåtas att taga hand om styckningen. Vi få akta oss för schablonmässighet

Då jag, herr talman, har en uppfattning, att det icke är bra som det är, och att en omfattande utredning bör äga rum, skulle jag kunna tänkas vilja biträda den av herr Ekerot förordade reservationen, men det är mig blankt omöjligt att gå med på den motivering, som den kommit med. Jag skall icke inlåta mig på kritik, därför att den talar för sig själv. Jag har, herr talman, icke möjlighet att göra något yrkande, då jag icke kan ansluta mig vare sig till utskottets kläm eller reservanternas motivering.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Jag har jämte en annan ledamot av utskottet låtit anteckna mig såsom reservant beträffande viss del av utskottets motivering. Jag för min del har nämligen ansett, att utskottet gjort motionärerna alldeles för stora medgivanden, då utskottet här på sidan 9 säger: »att det i ett flertal fall synes vara ekonomiskt förmånligt för staten att avhända sig vissa, vanligen smärre jordbruksegendomar», och vidare längre ned, »att även bland de större jordbruksegendomarna kunna finnas sådana, vilka med hänsyn till exempelvis sådan av motionärerna framhållen omständighet, som förestående kostsam nybyggnad, med fördel böra kunna avyttras». Det tycker jag är att giva motionärerna litet väl mycket på hand. Jag skall dock icke göra något yrkande i fråga om strykning av dessa delar av motiveringen, då utskottet i sitt utlåtande i alla händelser kommer till det slutet, att det yrkar avslag på motionärernas framställning. Jag för min del skulle finna det synnerligen olyckligt, om kammaren nu skulle gå med på motionärernas och reservanternas yrkande. Ty hittills har det dock varit så, att staten i fråga om de jordförsäljningar, som pågå, har fullständigt följt ett bestämt ändamål eller syftemål.

Jag skall be att få citera några rader av vad utskottet säger, som jag för min del tycker äro synnerligen goda och som lägga så att säga frågan till rätta. Utskottet säger på sid. 10: »Enligt utskottets mening gäller nämligen icke förevarande fråga uteslutande eller ens i första hand, huruvida det kan vara ekonomiskt fördelaktigt för statsverket att genom en hastigare genomförd omflyttning av statens vid åkerbruket fästade kapital till skogsbruket söka erhålla högre ränta å samma kapital. Det får nämligen icke förbises, att statens försäljningspolitik främst fullföljer ett allmännyttigt och socialekonomiskt syfte, varvid endast i underordnad grad spekulations- och vinstsynpunkter kunna och böra göra sig gällande. Det nuvarande försäljningssystemet kan nämligen, alltsedan år 1896, sägas vara huvudsakligen grundat på statsmakternas strävan att direkt främja egnahemsbildningen

i landet genom upplåtelse från kronans domäner av såväl självständiga småbruk i allmänhet som egentliga egnahemslägenheter.» Ja, det är ju det syftsmål, som statens jordpolitik här i fråga om försäljningar har haft, men nu vilja motionärerna och reservanterna, att man skall lägga helt andra principer till grund för statens jordförsäljningar. Det skall vara uteslutande spekulation och vinstsynpunkter, som skola vara bestämmande. Det framgår ganska tydligt av reservanternas kläm, där det heter, att man behöver ha till stånd »en planmässig försäljning måhända i större omfattning än hittills skett av sådana kronans jordbruksegendomar, vilka på grund av låg arrendeavkastning eller andra skäl icke lämpligen böra av staten behållas», och vidare, att detta skall ske för »befordrande av ett nationalekonomiskt riktigt utnyttjande av de i statens jordbruksdomäner befintliga byggnads- och jordkapital». Det är sålunda icke alla de sociala motiven utan de rena spekulations- och vinstsynpunkterna, som äro avgörande för motionärerna. Jag kan icke tänka mig, att andra kammaren vill vara med om något sådant.

Jag för min del ber dessutom att få fästa uppmärksamheten på, att det som motionärerna och reservanterna syfta till, nämligen att få till stånd en större och mera vidsträckt försäljning av statens jordar, den möjligheten föreligger ju redan. Det behövs icke mera än att vederbörande lokalförvaltningar och uppskattningsmännen väcka förslag om styckning av till och med hela egendomar, då detta ärende kommer under riksdagens prövning. Vi komma under de närmaste dagarna att behandla ett sådant ärende, där det är fråga om försäljning av en stor kronoegendom om 700—800 tunnland. Där har man gått till väga på det sättet, att domänintendenten och uppskattningsmännen väckt förslag om det, och nu kommer det under riksdagens prövning. Men att slå in på sådana vägar, som motionärerna och reservanterna föreslagit, det kan jag för min del icke vara med om.

Nu nämndes det av herr Ekerot, att statens jordar giva så liten inkomst. Ja, nog är det riktigt, men då tycker jag, att det borde ligga nära till hands att göra en undersökning, hur det verkligen förhåller sig i fråga om arrendeuppskattningen och i fråga om statens byggnadsskyldighet, om det icke skulle kunna ordnas på ett för statens intressen mera gynnsamt sätt. Det tycker jag ligger närmare till hands att utreda, innan man slår in på den vägen att sälja bort rubb och stubb. Det nämndes av herr Tamm, att det är icke så väl beställt i fråga om försäljningen av statens jordar, och det skall jag livligt instämma i. Det går i många avseenden ganska lösligt till i fråga om försäljning av dessa små jordlotter ifrån kronoegendomarna, men vill man vinna något bättre i detta hänseende, får man akta sig för att gå med reservanternas yrkande, ty då kommer man ut på helt andra områden.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Ang. ökad försäljning av vissa kronans jordbruksegendomar.
(Forts.)

Ang. ökad försäljning av vissa kronans jordbruksegen- domar.

(Forts.)

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman! Då utskottet här gjort hemställan om avslag å den förevarande motionen, så får detta ingalunda fattas så, som herr Tamm syntes fatta saken, nämligen att jordbruksutskottet därmed skulle ha velat säga, att allt är bra som det är. Jag tror mig kunna påstå, att jordbruksutskottet mer än en gång verkligen haft sådana uttalanden, att herrarna kunna finna, att icke heller utskottet är fullt belåtet med förhållandena, sådana de äro, men från detta till ett bifall av motionärens framställning är ett ganska stort avstånd. De, som genomläst den förevarande motionen — och jag hoppas att alla gjort det — skola finna, att här är fråga om att slå in på en helt annan politik i detta avseende än den, på vilken vi förut varit inne och som riksdagen förut ansett vara den riktiga att följa. Såvitt jag kan fatta motionärernas framställning, är det motionärernas mening, att man nu skulle i viss mån gå ifrån den sociala synpunkten såsom huvudsynpunkt och gå över till spekulationssynpunkten, om jag får yttra mig så; den slutsatsen måste jag ovillkorligen komma till, då jag läser motionärernas framställning. Om spekulationssynpunkten skulle bestå däri, att motionärerna liksom reservanterna ha funnit det vara en god sak, att det skulle vara förmånligt för staten att avhända sig åkerjorden för att den till sist skulle komma att brukas med äganderätt. Sålunda borde så stora försäljningar som möjligt ske. Jag håller nog lika mycket på äganderätten som herr Ekerot, men det betyder icke, att jag anser, att det skulle vara klok jordpolitik, att staten så fort som möjligt skulle realisera all åkerjord. Det förmodar jag att icke heller denna kammare vill vara med om, liksom icke heller första kammaren velat gå med på en sådan jordpolitik. Nu är det så, att reservanterna funnit, att det skulle vara så förmånligt att realisera statens inägojord därför att staten är en »relativt god skogsägare». I själva grundtexten till reservationen står, att staten är en *utmärkt* skogsägare. Nu ha dock oupphörligen gjorts framställningar till jordbruksutskottet, i vilka man påyrkat ändringar och förbättringar i statens skogsvård och skogsskötsel, och sådana förslag till ändringar föreligga även i år till riksdagens behandling, varför man icke utan vidare kan säga, att reservanterna kommit med en lycklig motivering till sin reservation. Jag vill icke förneka, att icke staten fortfarande som hittills bör skapa möjligheter för inköp av för skogsbörd tjänlig mark, men jag vill säga, att detta icke alltid är någon lycklig affär för staten, ty den, som erfarit huru det ställer sig med räntabiliteten av skogsodling å kalmarker, har nog fått lära sig inse, att alla sådana inköp icke äro ekonomiskt förmånliga. Fastän man har den uppfattningen, kan man nog vara med om att fortgå på denna väg, men en viss varsamhet bör dock iakttagas, och framför allt tror jag det skulle vara olämpligt, om kammaren skulle gå ifrån den rent sociala synpunkten i jordfrågan. Huvudsynpunkten har ju varit, att man

borde bilda egna hem. Nu säga motionärerna: »Därest vid försäljningarna tillses, att icke blott egnahemslägenheter skapas, utan även lämpliga jordbruk av något större areal tillhandahållas, skulle säkerligen många av de jordbrukaresöner, som nu emigrera för att i ett främmande land skaffa sig ett jordbruk, ävensom åtskilliga i utlandet bosatta svenska jordbrukare, vilka önska återvända till fosterlandet med en sparad penning, bindas vid den svenska jorden.»

Ang. ökad försäljning av vissa kronans jordbruksegendomar.
(Forts.)

Det är ju en vacker sak, som vi alla gilla och erkänna, men jag ber få fästa herrarnas uppmärksamhet på, att med nu gällande stadgar är det icke omöjligt, utan tvärtom, att upplåta även större jordområden. Men att släppa den princip, som vi nu ha och övergå på den framställning, varpå huvudvikten synes ligga i motionärernas förslag, kan jag icke vara med om, och ingen av oss kan säga, vad framtiden bär i sitt sköte i detta fall. Jag tror därför det är skäl i, att saken går fram med varsamhet, då det gäller att realisera statens inägojord och även när det gäller att inköpa mark för skogsodling.

Huru jag än ser denna sak, kan jag icke finna annat än att utskottet anfört goda skäl för det resultat, till vilket utskottet kommit. Jag vill icke, som herr Tamm tycktes anse, vilja säga, att allt är bra som det är, men utskottet har icke velat släppa den princip, som hittills varit gällande.

På grund av vad jag anfört, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Persson* i Stallerhult.

Herr *Gustafsson* i Brånsta: Herr talman! Jag har i likhet med herr Tamm, när jag läste utskottets motivering, förvånat mig över, att utskottet kommit till det resultatet, att det yrkat avslag på motionen, ty så välvilligt har utskottet i många fall ställt sig mot motionärens framställning. Men när herr Tamm yttrade, att det synes ha varit motionärernas mening, att här skulle bliva en försäljning av alla större jordegendomar, eller när herr Nilsson i Tänga yttrade, att man skulle sälja rubb och stubb, så tror jag, att herrarna icke riktigt ordentligt läst motionen. Motionärerna säga:

»Nu är det visserligen icke vår mening, att staten skulle försälja alla sina jordbruksegendomar, än mindre planlöst slunga ut desamma i marknaden. Åtskilliga av dessa egendomar lämna en ganska god avkastning, och många av dem torde av andra hänsyn än den större eller mindre avkastningen böra bibehållas i statens hand. Men en stor del av statens utarrenderade egendomar, även där de lämna högre arrendeavkastning än 600 kronor, skulle säkerligen med fördel kunna försäljas för att bereda medel till statens inköp av skogsmark.»

Utskottet slutar med att anföra som skäl mot en utsträckt försäljning, att man i alla händelser icke skulle kunna skaffa

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 48. 5

Ang. ökad försäljning av vissa kronans jordbruksegendomar.

(Forts.)

tillräckligt med medel för inköp av skogsmark. När jordbruksutskottet år 1911 behandlade en liknande motion av herr Kronlund, så yrkade jordbruksutskottet avslag med denna motivering:

»Ehuru utskottet anser det synnerligen angeläget, att skogsbärande och till skogsbörd tjänlig mark fortfarande i så stor utsträckning som möjligt för statens räkning inköpes, vartill staten genom de efter försäljning av sådana egendomar och områden, som i förevarande motion avses, inflytande försäljningsmedlen skulle erhålla ökad möjlighet, finner dock utskottet på grund av det stora antalet ännu osålda jordegendomar och de avsevärda belopp, som genom avyttring av kronojord kunna under den närmaste framtiden användas för inköp av skogsmark, att en försäljning av dylika egendomar i större utsträckning än nu sker icke bör för närvarande medgivas.»

År 1911 ansåg sålunda jordbruksutskottet, att, om man utsträckt försäljningen, finge man för mycket medel till inköp av skogsmark, nu anser utskottet, att om man skulle gå med på utsträckt försäljning, så skulle man i alla fall icke få tillräckliga medel för inköp. Som man ser är utskottets motivering för avslag än si, än så; men vad som är konstant är, att utskottet icke vill göra något.

Det har klandrats, att motionärerna icke anlagt sociala synpunkter på denna fråga. Jag tror, att om man läser motionen med uppmärksamhet, skall man finna, att den innehåller också sociala synpunkter. Det heter nämligen däri:

»Om sålunda enligt vår mening staten redan av rent ekonomiska skäl och med fästast avseende å lämpligheten av att öka statens skogstillgångar bör i större omfattning, än vad hittills skett, försälja en del utarrenderade jordbruksfastigheter, talar även ett annat viktigt skäl för en dylik åtgärd, nämligen att härigenom kan främjas bildandet av ett större antal självägarejordbruk, därest vid försäljningen tillses, att icke blott egnahemslägenheter skapas, utan även lämpliga jordbruk av något större areal tillhandahållas, skulle säkerligen många av de jordbrukaresöner, som nu emigrera för att i ett främmande land skaffa sig ett jordbruk, ävensom åtskilliga i utlandet bosatta svenska jordbrukare, vilka önska återvända till fosterlandet med en sparad penning, bindas vid den svenska jorden.»

Ja, detta är ju även sociala synpunkter, men det är väl dessa sociala synpunkter som jordbruksutskottet icke kan gilla. Är det då den synpunkten, som framhålles, att man icke blott skall skaffa små jordbrukslägenheter utan även där detta är lämpligt, större sådana. Då ber jag få påminna vad herr Nilsson i Tånga yttrade, när man behandlade herr Nilssons i Linnås motion; han yttrade då, att man har skapat jordbruk, som äro för små att leva på och för stora att svälta ihjäl på. Det är nog så, att vi icke böra skapa för små jordbruk, utan vi böra, enligt min uppfattning, där så lämpar sig tillse, att man får jordbruk av litet större areal. Kan jordbruksutskottet däremot ej dela

den synpunkten som motionärerna framhållit, att man skulle skapa större antal självägarejordbruk, så ber jag att i detta fall få citera, vad herr Hamilton yttrade vid behandlingen av herr Nilssons i Linnås motion. Herr Hamilton sade:

*Ang. ökad försäljning av vissa kronans jordbruksegen-
domar.*

(Forts.)

»Det är egendomligt att höra den senaste ärade talaren — herr Linders — säga, att folket önskar, att staten skall äga jorden för att folket skall få besitta den. Åtminstone är det min erfarenhet, att varje arrendator av ett småbruk har blott en önskan: ack, om jag kunde bli ägare av den jord, jag brukar! Jag minns från mina vandringar i Norrlands obygd, då jag kom till jordtorp, som jag trodde, att knappast någon ville äga, att det var torpare, som frågade mig, om jag icke på något sätt kunde ställa om, att de bleve ägare till denna jord. Liknande erfarenheter har jag från Skåne, och jag tror, att man överallt åtminstone i de flesta fall föredrager äganderätten framför besittningsrätten. Man vill ha den oberoende ställning, som allenast äganderätten kan skänka, och vill icke vara beroende av en jägmästare eller en domänintendent, som då och då kommer och visiterar, utan man vill vara herre på egen täppa.»

Det är väl dessa sociala synpunkter, som jordbruksutskottet ogillat, men för min del tror jag, att det vore väl, om riksdagen lämnade litet större beaktande åt dessa synpunkter, ty, som herr Hamilton framhållit, detta är synpunkter, som folket sätter värde på, och därför skall jag be att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Ekerot: Herr talman! Det är rätt intressant att sitta och höra på en debatt som denna. För en stund sedan betonades, att vi få söka att arbeta oss framåt undan för undan, genom att taga upp detaljerna, och när man nu kommer med en detaljfråga, så äro herrarna här i allmänhet ganska tveksamma inför den, för att icke säga alldeles bestämt mot den.

Vad är det egentligen motionärerna vilja? Motionärerna vilja ha fram en utredning om vilka jordbruk som, ifrån statens synpunkt sett, böra styckas och vilka jordbruk som böra bibehållas. Är nu detta något så förfärligt konstigt, så att man skall få höra, att här gäller det att gå ifrån de socialpolitiska synpunkterna och kasta sig på spekulationssynpunkterna? Är det icke i vars och ens intresse, såväl när det gäller staten som den enskilde, att söka göra klart för sig, att man måste ha en plan att följa, och att icke låta en sak som denna gå i den rena planlöshetens tecken? Det som innerst inne är frågans kärnpunkt är, å ena sidan huruvida det bör finnas någon planmässighet, å andra sidan huruvida planlösheten alltjämt skall få fortsätta.

Men det är en annan sak också, som icke blivit berörd i debatten men som även är att taga i betraktande. År 1896 började dessa styckningar och detta fränskiljande av torp. År 1916 kommer en 20-årsperiod att gå till ända, och jag ber att få säga, att under denna 20-årsperiod har fränskilt ett ganska stort antal lägenheter, som

Ang. ökad försäljning av vissa kronans jordbruksegen-
domar.

(Forts.)

förut varit utlämnade på arrende, men vi skola också komma ihåg, att under den 20-årsperiod det här gäller nya torp icke ha blivit anlagda i samma utsträckning som förut, utan statens jordförsäljning är, om den skall följa de hittillsvarande linjerna, dömd att avstanna, den kommer helt enkelt att, om den fortgår, icke längre vara av någon nämnvärd betydelse. Det är detta som gör, att man bör tänka sig för en smula. Jag är icke revolutionär, det ber jag att få säga herr vice talmannen, utan en ganska samhällsbevarande man och vill icke kasta kronans jordar ut på spekulation, liksom jag icke vill kasta statens allmänna politik ut på sådant sätt utan anser att här behövs planmässighet, att här behövs ordning och reda, att här behövs någonting i stället för vad vi hittills levat på. Men naturligtvis skola vi fortsätta att sälja, där så säljas kan efter de hittillsvarande förordningarna. Det är den utveckling motionärerna tänkt sig, och om utskottet icke hade varit belåtet med vad vi här föreslagit, kunde utskottet ha kommit till ett annat litet mera positivt resultat, t. ex. att utskottet hemställt, att Kungl. Maj:t *med anledning av* motionen velat enligt utskottets direktiv föranstalta om en utredning, som låge utskottets uppfattning närmare än det förslag motionärerna ha kunnat framlägga. Jag tror, att, när det kommer till kritan, utskottet och motionärerna äro tämligen eniga, fastän utskottet, stödjande sig på sina gamla uttalanden, som gå igen undan för undan, så länge utskottet har den sammansättning det har, fortsätter med samma uttalanden och åberopar dem i oändlighet, till dess utskottet till slut kommer till ett på stället marsch i denna fråga. Om utskottet i stället använt sig av det lilla som kommit fram från motionärerna, kunde utskottet med anledning därav i sin kläm kommit till det slut, det åsyftar med sin motivering. Det är så vanligt inom jordbruksutskottet, att man hänger fast vid det gamla, och om det är några nya synpunkter, åberopar man gentemot dessa just vad förut åberopats. Jag skall icke klandra detta förfarande, när det finns skäl att bibehålla det gamla, men på ett område som detta kan behöva komma in en del nya tankar, det tror jag vi alla kunna vara eniga om.

Att herr Nilsson i Tånga icke skall gå med på en sådan sak faller alldeles av sig självt. Att en kommande talare ej heller skall vara med därom, det är alldeles påtagligt, därför att det ligger icke för den politiska riktning, de ha, att sälja statens jord. De vilja behålla den, vilja till och med förmera den en smula, och då förefaller det dem fasligt dumt, ur den synpunkten sett, att sälja vad man har. Men jag står i det hänseendet på en annan grund, och den grunden kommer jag att hävda, så länge det är mig möjligt att göra det.

Här har talats om det tvivelaktiga i att sälja jordbruksjord och köpa skogsjord. Det var just herr vice talmannen, som framhöll, att man kunde stå ganska tveksam om det är fördelaktigt häruti i ekonomiskt hänseende. Nåja, men här är ju faktiskt ingen som vill gå ifrån, att staten inköper skogsmark, utan staten köper tvärtom in sådan mark både för vad som kommer in från jordförsäljningen

och ytterligare för en miljon kronor om året. Om det nu skall läggas den synpunkten på frågan, bör vid beviljandet av miljonen övervägas, om det är riktigt eller oriktigt. Det kan bli tal om hur staten sköter sina skogar, det kan bli tal om kanske att använda icke ens ett så vagt uttryck som det i reservationen om »att staten är en relativt god skogsägare», utan det kan hända, att man icke ens i detta avseende kan åsätta staten stämpeln »relativt god», och då kommer därefter »att staten är en dålig skogsägare», och det blir väl de, som komma att säga det i den blivande debatten om ett annat ärende från jordbruksutskottet. Jag vill dock tro, att staten *kan* vara en god skogsägare, därför att staten ingalunda saknar möjligheter att vara det, fastän uppe i nordligaste Norrland det ju kanske icke är så riktigt bestämt därmed, men detta hindrar icke, att staten kan vara i stort sett en god skogsägare.

Ang. ökad försäljning av vissa kronans jordbruksegendomar.

(Forts.)

Jag vill vidare säga, att man kan även lägga en annan synpunkt på denna fråga att statens inköp av skogsmark är nästan nödvändigt. Vi ha så stora arealer kalmarker, som år efter år, ja årtionde efter årtionde, ligga till ingen nytta och som behöva kultiveras. Staten har aldrig gått så långt i lagstiftningshänseende, att den dömt den enskilde till att plantera dessa kalmarker. Sådant planterande skall bedrivas på frivillighetens väg. Vi ha fått en skogslagstiftning, som är ytterligt bristfällig. Den talar icke om detta utan talar endast om, att under vissa förhållanden man skall plantera där man har avverkat. Under sådana förhållanden, om vi skola få våra stora kalmarker kultiverade, så att de bli till någon nytta för vårt land, behöver sannerligen staten göra något för att få dem i ordning. Detta ha vi också siktat på i vår reservation, när vi talat om att staten till och med tvingats in på inköp av skogsmark.

Efter vad man nu kan förstå, är det ju klart, att frågan faller, det är alldeles påtagligt, men en sak skulle jag be om, och det är, att tanken därmed ej får dö. Har det varit bristfälligheter både i motionen och i den reservation, som är vidfogad utskottets betänkanden, så ber jag dock, att det korn av sanning, som de allra flesta erkänt finnes där, nämligen att det icke är bra som det är, icke må bortkastas, utan att vi försöka med gemensamma krafter få förhållandet därhän, att det kan bli en bättring. Ingen har dristat sig att säga, att det är bra som det är. Det vill jag taga fasta på som behållningen av den debatt, som förts i kammaren i dag. Låtom oss komma ihåg det till nästa gång, och särskilt vill jag lägga herrar jordbruksutskottsledamöter på hjärtat att i fortsättningen komma ihåg, att vi behöva något bättre än vad vi ha.

Jag ber med detta, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Linders: Herr talman! Det kan ju efter den siste talarens anförande egentligen vara onödigt att vidare yttra sig i denna fråga och framhålla en mot hans motsatt uppfattning, då han ju förklarade, att han ansåg att frågan i varje fall kommer att falla. Det är emellertid angenämt att höra, att han litat så pass mycket på sunda förnuftet hos kammarens ledamöter.

Ang. ökad försäljning av vissa kronans jordbruksegendomar.
(Forts.)

Men då den föregående talaren redan har kännetecknat vad jag skulle komma att säga, så har han nog icke tagit tillräcklig hänsyn till mitt goda hjärta, ity att jag egentligen begärde ordet för att göra en vänlig erinran till honom om en sak, som han icke tycktes ha vetskap om. Herr Ekerot är ju icke den, som vill vara med om utredning, såvida det finnes någon skymt av att en sådan utredning pågår. Då vill jag säga herr Ekerot det, att det redan pågår en utredning i det här förevarande ämnet, nämligen genom den så kallade kronolägenhetskommissionen, vilken avser upplåtande i större utsträckning av egna hem på statens mark. Följaktligen borde man, redan ur den synpunkten sett, kunna ge sig till tåls och avvakta vad resultat den utredningen för med sig.

Då både herr Ekerot och motionären herr Gustafsson i Brånsta tala så högt om att det också är sociala bevekelsegrunder hos dem — herr Gustafsson har ju till och med till förtydligande därav läst upp ett stycke av motiveringen till sin motion — så vill jag säga, att det är ännu starkare sociala skäl som ligga till grund för den utredning, som nu pågår. Man har tidigare i dag här talat om att man skall lägga en ledande tanke och ordnande hand på jordfrågan: jag ber att få säga, att till grund för den av mig påpekade utredningen ligger dock delvis tanken på att kunna disponera statens mark åt den nu jordlösa lantbefolkningen, åt dem som hava det ekonomiskt sämst ställt, och hjälpa dem fram till ett självständigt jordbruk. Under sådana förhållanden förefaller det mig, att de starkaste sociala synpunkterna ligga för att avslå den motion, som det här är fråga om.

Om man sedan, som herr Gustafsson i Brånsta och herr Ekerot vill så starkt trycka på de ekonomiska synpunkterna och, såsom herr Ekerot i sitt första anförande sade, icke behålla värden, som ge så liten valuta, ja då söker jag förgäves efter konsekvensen i denna tankegång. Då skulle både herr Gustafsson och herr Ekerot mycket hellre yrka på att staten för de penningemedel, som inflyta av försålda jordegendomar, inköpte exempelvis grängesbergare. Ty, huru som helst, äro nog både herr Gustafsson och herr Ekerot så pass statssocialistiskt sinnade, att de i varje fall vilja att staten så mycket som möjligt placerar sina medel så, att den behärskar naturtillgångarna i landet; och det tycker jag är en mycket klok ståndpunkt.

Jag vill sålunda, herr talman, även om jag icke i allo delar den motivering utskottet presterat, i allt fall yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hamilton: Herr talman! I likhet med dem av reservanterna, som här yttrat sig, är jag anhängare av den åsikten att staten lämpligen bör vara ägare till så stor areal skogsmark som möjligt, för att kunna tillförsäkra landet en för framtiden tillräcklig skogstillgång och för att få kalmarkerna i landet planterade. Jag anser att det är för mycket begärt, att de enskilda särskilt sådana enskilda som icke äga förmögenhet, skola åtminstone

i någon större skala nedlägga penningar på dessa kalmarker, ty det kapital, som sålunda nedlägges kommer ju först barnbarnen till godo.

*Ang. ökad försäljning av vissa kronans jordbruksegen-
domar.*

(Forts.)

Det är, såvitt jag fattade motionären herr Gustafsson i Brånsta rätt, dennes uppfattning, att det skulle vara lämpligare att åtminstone en del av statens åkerbruksjord vore i självägande småbrukares händer. Även jag tror, att det skulle vara för brukaren bättre att vara ägare till sin egendom än att vara arrendator till densamma, och att man på det sättet skulle få mer av jorden, ty äganderätten har åtminstone den psykologiska betydelsen, att den skapar större arbetsintensitet hos jordbrukarna. Men oaktat jag har denna uppfattning, kan jag likväl icke biträda vare sig reservationen eller motionen. Jag anser nämligen — jag tar frågan från social synpunkt — att statens jord bör förbehållas egnahemsrörelsen. Den bör styckas i sådana smådelar, som äro tillräckliga för att föda en familj, men icke större än att de kunna skötas med familjens arbetskraft. Men jag vill icke forcera denna försäljning av statens egendom, ty jag vill, att efter hand på desamma skall uppammas en självägande småbrukarestam. Det tror jag är den största lyckan för vårt land.

Den aktade reservanten har framhållit, att här begärdes blott en utredning. Men jag vet icke, om en sådan utredning vore av behovet påkallad. Riksdagen har redan angivit riktlinjerna för försäljningen av statens domäner. Jag tror också, att domänintendenterna fått sig ålagt att vid varje ny arrendevärdering se till, i vad mån man från jordbruksdomänen i fråga kan avsöndra egna hem.

Nu framhöll reservanten, att denna avsöndring bedrivs mer eller mindre väl i olika län och att dessa egna hem äro allt för små; och jag tror att han har rätt däri. Men detta är beroende på en förvaltningsåtgärd, och jag tror att dessa missförhållanden skulle kunna avhjälpas, om jordbruksministern, som vi ha nöjet se närvarande här i dag, ville vid tillsättande av domänintendenter se till, att det blir sådana som ha riksdagens åsikt i jordstyckningsavseende, och icke sådana som äro motståndare till denna åsikt. Vi hava i jordbruksutskottet funnit, att på åtskilliga håll dessa domänintendenter icke hava rätt uppfattat vad åtminstone riksdagsmajoritetens önskemål härvidlag är; och jag tror också, att jordbruksministern skulle kunna föra denna egnahemsrörelse framåt, om han ville påpeka detta för de nuvarande domänintendenterna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets kläm.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Jag har blivit förekommen av herr Linders, och jag skall därför endast be att få säga följande.

När herr Ekerot nu talar så synnerligen varmt för sin reservation och så starkt stryker under, att det visst icke är meningen att i den allmänna marknaden slunga ut statens jordar i någon större utsträckning, utan att det skall ske planmässiga undersökningar och så

Ang. ökad försäljning av vissa kronans jordbruksegen- domar.
(Forts.)

vidare, så vill jag säga: ja, så *borde* det vara; men man får se på, vad reservanterna säga i sin motivering. De säga här i början av den- samma: »staten är en mycket dålig jordbrukare, oduglig att själv driva jordbruk» och så vidare. Men när man så ställer detta i belysning av reservanternas ställning i övrigt och ser att de lägga uteslutande spekulations- och vinstsynpunkter på detta ärende, ja, då kan man näppeligen komma till annat resultat än att man vill, såsom jag förut nämnt och vilket påstående herr Gustafsson i Brånsta tycktes taga illa vid sig, sälja bort rubb och stubb. Det blir konsekvensen, om man lägger de rena spekulations- och vinstsynpunkterna på denna sak. Ty då kan man verkligen säga, att staten får oerhört låg procent på sina jordar. Jag är övertygad om, att om vi räkna statens byggnadskostnader och de kostnader den ådrager sig för dräneringar med mera dylikt, staten kanske icke får 1 % på sina jordar. Men då är det klart, att de synpunkter, som motionärerna lägga på denna fråga, måste leda till att man, som sagt, säljer bort alltsammans.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. I enlighet med de där- under förekomna yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den av herr E. A. Lindblad m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande, nr 67, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr E. A. Lindblad m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Voteringen utvisade 130 ja mot 45 nej; och hade kammaren således bifallit utskottets hemställan.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,29 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.